

Saana Franzén

**SOSIAALITOIMI
JA TULLIN RIKOSTORJUNTA
Yhteistyön kehittäminen**

Opinnäytetyö

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomikoulutus

2024

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Sosionomi (AMK)
Tekijä/Tekijät	Saana Franzén
Työn nimi	Sosiaalitoimi ja Tullin rikostorjunta - Yhteistyön kehittäminen
Toimeksiantaja	Tulli
Vuosi	2024
Sivut	59 sivua, liitteitä 5 sivua
Työn ohjaaja(t)	Lehtori Harri Mäkinen

TIIVISTELMÄ

Yhdistyneiden kansakuntien Lapsen oikeuksien komitea on vuonna 2011 muistuttanut Suomea viranomaisyhteistyössä ilmenevistä puutteista, jotka liittyvät lapsen edun huomioimiseen. Komitea on ilmaissut huolensa myös viranomaisten ammatillisesta taidosta ja osaamisesta ja suosittelee ammattilaisten kouluttamista varhaisen tuen ja puuttumisen kysymyksissä.

Tämä opinnäytetyö käsittelee Tullin rikostorjunnan ja sosiaalitoimen yhteistyötä ja sen kehittämistä. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää Tullin rikostorjunnan ja sosiaalitoimen välisten roolien merkitystä, yhteistyön tämänhetkistä tilaa ja löytää ideoita yhteistyön kehittämiseksi. Pyrkimyksenä on myös kartoittaa rikostorjunnan työntekijöiden lastensuojelullista osaamista.

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena ja kvantitatiivisena tutkimuksena. Aineisto kerättiin toteuttamalla sähköinen kysely sekä haastatteluja. Kysely osoitettiin Tullin rikostorjuntayksiköissä työskenteleville, satunnaisesti valituille tutkijoille ja haastattelu esihenkilötehtävissä toimiville ryhmänjohtajille tai vararyhmänjohtajille sekä tutkinnanjohtajille. Aineisto analysoitiin käyttäen sisällönanalyysiä ja teemoittelua. Tutkimuksen avulla löydettiin ideoita Tullin rikostorjunnan ja sosiaalitoimen yhteistyön kehittämiseksi ja rikostorjunnan työntekijöiden koulutuksen parantamiseksi.

Tutkimustulosten perusteella sosiaalitoimen ja rikostorjunnan yhteistyössä on paljon kehittämisen varaa. Tärkeimmäksi kehittämiskohteeksi nousee koulutuksen tarve eri muodoissaan. Koulutusta toivotaan paikallisesti yksiköihin sekä Tullin järjestämille kursseille. Yhteistyön toteuttamiseksi toivotaan myös tutkijoiden ja sosiaaliviranomaisen yhteisiä tapaamisia, joissa on yksikkötasolla mahdollisuus tuoda esille yhteisiä ongelmakohtia. Tutkinnanjohtajilta toivotaan kannustusta ja esimerkkiä sosiaalitoimeen liittyvien tehtävien, esimerkiksi lapsen edun arvioinnin toteuttamiseksi. Näitä tutkimuskysymyksiin saatuja vastauksia ja niistä tehtyjä johtopäätöksiä voidaan jatkossa hyödyntää Tullin rikostorjunnassa työskentelevien koulutuksessa ja rikostorjunnan sekä sosiaalitoimen yhteistyön kehittämisessä.

Asiasanat: Tullilaitos, viranomaisyhteistyö, lapsen etu, sosiaalitoimi, lastensuojelu

Degree title	Bachelor of Social Services
Author (authors)	Saana Franzén
Thesis title	Social services and Customs' crime prevention - Cooperation development
Commissioned by	Customs
Time	2024
Pages	59 pages, 5 pages of appendices
Supervisor	Harri Mäkinen

ABSTRACT

In 2011, the United Nations Committee on the Rights of the Child reminded Finland of the shortcomings in cooperation between authorities, which are related to the consideration of the best interests of the child. The Committee has also expressed its concern about the professional skills and competencies of the authorities and recommends training of professionals in issues of early support and intervention.

This thesis concerns the cooperation between Customs' crime prevention and social services, and its development. The purpose of the thesis is to find out the significance of the roles between Customs' crime prevention and social services, the current state of cooperation and to find ideas for developing cooperation. The aim is also to map the child protection skills of crime prevention workers.

The research was carried out as qualitative and quantitative research. The material was collected by conducting an electronic survey as well as interviews. The survey was addressed to a group of randomly selected investigators working in Customs' crime prevention units and it interviewed group leaders or deputy group leaders working in manager duties as well as investigators in charge of the investigation. The material was analysed by using content analysis and thematization. The research was used to find ideas for developing cooperation between Customs' crime prevention and social services and improving the training of crime prevention workers.

Based on the research results, there is much room for development in the cooperation between social services and crime prevention. The most important development target is the need for education in its various forms. Training is desired locally for units and for courses organized by Customs. To implement cooperation, joint meetings between researchers and social services are also desired to be held, in which there would be an opportunity to highlight common problem areas at the unit level. The heads of the investigation are desired to encourage and lead by example in carrying out tasks related to social work, such as assessing the best interests of the child. These results and the conclusions drawn from them can be used in the future in the training of employees in Customs' crime prevention and in the development of cooperation between crime prevention and social services.

Keywords: Customs, cooperation among authorities, child's best interest, social services, child protection

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	TULLI.....	8
3	TULLIN RIKOSTORJUNTA	10
3.1	Tullin rikostorjunnan työskentelyä ohjaavat lait.....	10
3.2	Rikostorjunta ja sen toimenkuva	10
3.3	Tullin rikostorjunta ja sosiaalitoimi	12
3.4	"Lapsen/alaikäisen kohtelu Tullin valvontatoiminnassa" -ohje	14
3.5	Poliisin toimintatapoja	15
4	SOSIAALITOIMI	16
4.1	Lapsen etu.....	17
4.2	Lastensuojelu.....	18
4.3	Varhainen puuttuminen.....	19
4.4	Huoli-ilmoitus	20
5	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA SEN TOTEUTUS	21
5.1	Kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä.....	23
5.2	Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä.....	24
5.2.1	Esihenkilöiden haastattelut	24
5.2.2	Tullin koulutuksen haastattelu.....	25
6	TUTKIMUSAINEISTON ANALYYSI.....	26
7	TULOKSET.....	27
7.1	Esihenkilöt	27
7.2	Tutkijat	34
7.3	Tullin koulutus.....	46
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	47
8.1	Sosiaalitoimen ja Tullin rikostorjunnan roolit.....	48
8.2	Lastensuojeluosaaminen ja ilmoitukset	48

8.3	Varhainen puuttuminen ja lapsen edun arviointi	49
8.4	Tullin rikostutkinnan ja sosiaalitoimen yhteistyön kehittäminen	50
8.5	Koulutus.....	51
9	POHDINTA.....	52
9.1	Opinnäytetyön toteutus.....	52
9.2	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	53
9.3	Jatkotutkimusidea	54
	LÄHTEET.....	56

KUVALUETTELO

LIITTEET

1. Haastattelukysymykset rikostorjunnan esihenkilöille
2. Haastattelukysymykset Tullin koulutukselle
3. Webropol-kysely rikostutkijoille

1 JOHDANTO

Voimme uutisotsikoista todeta lasten ja nuorten pahoinvoinnin lisääntyneen huomattavasti. Nuorten päihteiden käytöstä ja siihen liittyvästä oheisrikollisuudesta uutisoidaan lähes päivittäin. Mistä sitten nuorten huono-olo johtuu? Kotioloista, elämäntavasta, syrjäytymisestä, vaihtoehtoja on useita.

Havaitessaan puutteita lapsen kasvuolosuhteissa tai huolenpitoon liittyvissä asioissa, viranomaisen on tehtävä ilmoitus sosiaaliviranomaiselle (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417). Yhdistyneiden kansakuntien Lapsen oikeuksien komitea on muistuttanut Suomea riittämättömästä viranomaisyhteistyöstä tapahtuvasta lapsen edun huomioimisesta ja esittänyt huolensa viranomaisten puutteellisesta ammattitaidosta ja osaamisesta. Komitea suosittelee ammattilaisten kouluttamista varhaiseen tukeen ja puuttumiseen liittyvien seikkojen hallitsemiseksi. (Lapsen oikeuksien komitea 2011, 7–8.)

Tullin rikostorjunnan tehtävillä tavataan lähes päivittäin alaikäisiä rikoksesta epäiltyjä tai lapsia ja nuoria, jotka asuvat samassa taloudessa rikolliseen tekkoon epäillyn tai syyllistyneen kanssa. Lasten ja nuorten tilanteen arvioiminen vaatii aina hyvää ammattitaitoa ja erityisosaamista, sillä lapsen edun arvioiminen ja huomioiminen ovat varhaisen tuen perusteita. Tapauskohtaisessa lapsen edun arvioinnissa tutkijan tulee tarkastella tilannetta laajemmin, ottaen huomioon myös näkökulma, ettei lapsi ole kotona, mutta joutuu elämään ja viettämään arkensa epäsuotuisissa olosuhteissa. Pitkän työurani aikana Tullin rikostorjunnassa ja työpaikalla tekemiäni havaintojen perusteella olen huomannut, että valitettavan usein rikostorjunnassa ajatellaan lastensuojeluilmoituksen tekemisen liittyvän usein ainoastaan alaikäiseen, joka on rikoksesta epäiltynä. Huomioimatta jäävät lapset ja nuoret, jotka joutuvat asumaan rikollisten vanhempien kanssa tai muuten sopimattomissa olosuhteissa. Huomioimatta jäävät varsinkin täysi-ikäiset tuen tarpeessa olevat, esimerkiksi päihdeongelmaiset tai toimintakyvyltään heikkokuntoiset ihmiset, joista tulisi tehdä huoli-ilmoitus sosiaaliviranomaiselle (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014).

Toimeksiantaja tälle tutkimukselliselle opinnäytetyölle on Tulli. Tullin yksi osaluokki on valvontaosasto, jonka alle sijoittuvat rikostorjunta ja tutkinta. Tämän

tutkimuksellisen opinnäytetyön on tarkoitus selvittää Tullin rikostorjunnan tutkijoiden ja esihenkilöiden näkemyksiä varhaisen puuttumisen ja lapsen edun arvioinnin toteutumisesta heidän työtehtävillään sekä sosiaalitoimen ja Tullin rikostorjunnan yhteistyön kehittämistarvetta ja rikostorjunnan työntekijöiden mahdollista koulutustarvetta sosiaalitoimeen liittyvissä tehtävissä sekä löytää kehittämisideoita yhteistyön parantamiseksi.

Sosiaalitoimen ja rikostorjunnan yhteistyöstä ei tietääkseni ole aiemmin tehty tutkimuksia, joten aiempaa tutkimusmateriaalia ei ollut saatavilla. Aihe valikoitui omassa työssä tehtyjen havaintojen ja käytännön rikostorjunta- ja tutkintatyön ja toimintatapojen seuraamisen tuloksena. Mielestäni sosiaalitoimeen liittyvien viranomaisvelvoitteiden hoitamisessa on puutteita, joten kiinnostukseni heräsi tutkia tätä aihetta laajemmin ja selvittää siihen liittyviä syitä. Rikollisuuden, ja siinä erityisesti nuorten osuuden kasvaessa, on varhaisen puuttumisen taito, lapsen edun huomioon ottaminen ja tiivis yhteistyö sosiaalitoimen kanssa tärkeä osa tutkijan ammattitaitoa. Teema on ajankohtainen tutkijoiden ammattitillisen kehittymisen takia. Tämä opinnäytetyön aihe on minulle tärkeä, sillä lastensuojelulliset seikat, lapsen etu ja varhainen puuttuminen ovat olleet minulle aina merkityksellisiä asioita omassa ammatissani rikostutkijan ja lähiesihenkilön työssä. Opintoihini liittyvissä harjoitteluissa olen havainnut sosiaalitoimeen tehtävien ilmoitusten tärkeyden ja hyödyn. Viranomaiselta saadulla informaatiolla on lastensuojelullisissa seikoissa sekä täysi-ikäisiin liittyvissä huolenpidollisissa kysymyksissä suuri merkitys sosiaalitoimen näkökulmasta.

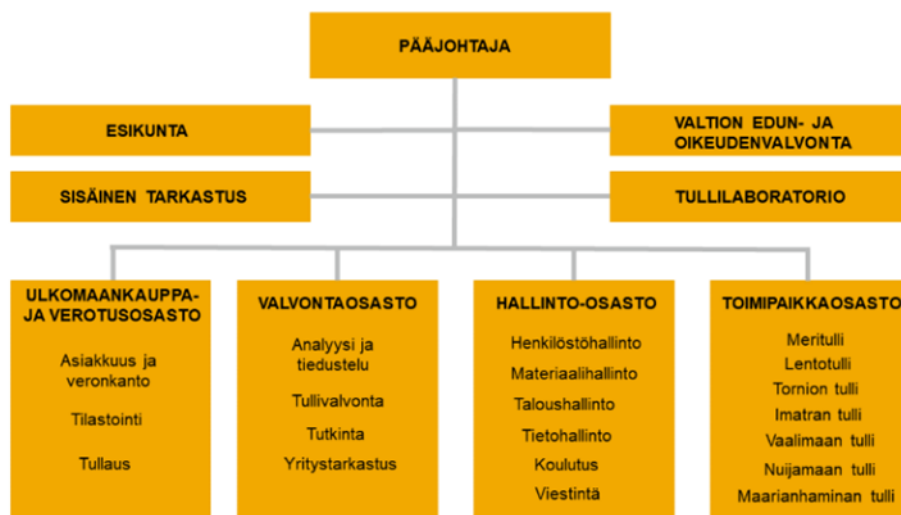
Opinnäytetyön avulla saatujen tutkimustulosten on tarkoitus antaa Tullille arvokasta tietoa tutkijoiden ja esihenkilöiden osaamisesta, ajatuksista rikostorjunnan ja sosiaalitoimen yhteistyön kehittämisessä sekä tietoa Tullin koulutukselle rikostorjunnan työntekijöiden koulutustarpeesta. Tutkimuksessa saatujen tulosten perusteella voidaan vahvistaa tutkijoiden ja esimiesten ammattitaitoa, yhteistyötä sosiaalitoimen kanssa sekä kehittää Tullin järjestämää koulutusta. Toivottavasti tämä ajankohtainen aihe auttaa monia rikostutkijoita ja heidän esihenkilöitään reflektoimaan omia työskentelytaitoja ja laajentamaan perspektiiviä lasten suojeluun ja sosiaalitoimeen liittyvissä tehtävissä.

Tutkimuksen tekeminen alkoi perehtymällä siihen liittyvään aineistoon. Opinnäytetyön kirjoittamisessa käytetty aineisto koostuu pääosin lapsen edun arvioimiseen liittyvästä materiaalista, lapsen suojeluun liittyvästä kirjallisuudesta sekä poliisiammattikorkeakoulun kirjallisuudesta. Oman osuutensa aineistosta muodostivat myös lait, muun muassa lastensuojelulaki (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417) sekä sosiaalihuoltolaki (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014). Tutkimusmenetelminä käytin kvantitatiivista ja kvalitatiivista menetelmää.

Opinnäytetyössäni lähdin liikkeelle Tullin rikostorjunnan ja sosiaaliviranomaisen toimintatavoista, käyn läpi myös hieman poliisin työskentelytapoja. Sen jälkeen käsittelen rikostorjunnan ja sosiaalitoimen tämänhetkistä yhteistyön tilannetta, haastatteluiden ja kyselyn avulla pyrin kartoittamaan ideoita yhteistyön kehittämiseksi. Haastattelun ja kyselyn suunnittelussa käytin apuna muun muassa Kanasen (2015) Opinnäytetyön kirjoittajan opas -kirjaa. Haastatteluun vastasivat rikostorjunnan esihenkilöt ja yksi työntekijä Tullin koulutuksesta. Sähköiseen Webropol-kyselyyn vastasivat rikostutkijat. Opinnäytetyön lopussa tuon esille tutkimustulokset, niistä tehdyt johtopäätökset sekä jatkotutkimusidean.

2 TULLI

Tulli on esitutkintalaissa määritelty esitutkintaviranomainen (Esitutkintalaki 22.7.2011/805). Tulli on iso organisaatio, joka koostuu useista eri yksiköistä.

Kuva 1. Tullin organisaatiokaavio (Tulli 2023)

Tullin vastuualueisiin sisältyy useita erilaisia tehtäviä, esimerkiksi tulliverotus, maahantuonnin ja maastaviennin tullivalvonta, ulkomaanliikenteeseen liittyvät tullitoimenpiteet, ulkomaankaupan tilastointi, rajat ylittävän liikenteen valvonta sekä rikostutkinta. Tullin tehtävät jakautuvat eri osastoille, joihin taas kuuluu useita eri toimintayksiköitä. (Kuva 1.)

Tutkinta kuuluu valvontaosaston alaisuuteen ja se on vastuussa Suomessa tapahtuvien tullirikosten torjunnasta sekä esitutkinnasta. Tutkinnalla on tällä hetkellä kuusi alueellista rikostorjuntayksikköä ja joihin kuuluu lisäksi viisi pienempää tutkivaa toimipistettä. Tutkivien yksiköiden lisäksi Tullilla on rikostorjuntaa tukevia ryhmiä, esimerkiksi tarkkailutehtäviin erikoistunut ryhmä, internet-rikollisuuden torjuntaan keskittynyt ryhmä, elektronisen aineiston tutkimiseen koulutettu ryhmä ja analyysiryhmä. Tullin tutkinnan pääpainopisteet ovat rajat ylittävän ja vakavan rikollisuuden torjunnassa sekä kansainvälisen talousrikollisuuden ehkäisemisessä. Esitutkintaviranomaisena Tulli keskittyy pääasiassa kansainvälisen ja ammattimaisen sekä järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan ja sen ehkäisemiseen. (Tulli 2023.)

Rikostilanne	2018	2019	2020	2021	2022
Tullin tietoon tulleet rikokset	8 943	7 835	6 641	5 402	6 482
Rikoksesta epäillyt					
Ulkomaalaiset yhteensä	2 919	2 856	2 121	1 723	2 160
Kaikki epäillyt yhteensä	8 222	7 520	6 216	5 097	5 915
Tullirikostorjunnan vaikuttavuus (milj. e)					
Takaisin saatu rikoshyöty	30,80	24,50	26,00	32,10	71,3
Takavarikoimatta jääneen tavaran arvo	4,17	21,49	19,58	21,07	25,99
Vältetyt verot	8,64	24,20	11,60	17,09	8,75
Yhteensä	43,61	70,19	57,18	70,26	106,04

Huumausainerikokset	2018	2019	2020	2021	2022
Törkeä huumausainerikos	281	389	272	285	291
Huumausainerikos	2 403	1 527	1 114	1 111	955
Huumausainerikoksen valmistelu	12	34	35	78	96
Huumausaineen käyttörikos	57	70	21	69	47
Yhteensä	2 753	2 020	1 442	1 543	1 389

Kuva 2. Tullin rikostilanne ja huumausainerikokset 2018–2022 (Tullin valvonnan vuosijulkaisu 2022)

Kuvassa 2 on tilastotietoa Tullin tietoon tulleista rikoksista sekä esimerkkinä tilasto huumausaineisiin liittyneistä rikoksista vuosilta 2018–2022. Eri muodoissaan olevien huumausainerikosten lisäksi Tullin tutkinnassa esiintyviä yleisimpiä maahantuontiin ja maastavientiin liittyviä rikosnimikkeitä ovat lääkerikokset, dopingrikokset, alkoholirikokset, ampuma-aserikokset, salakuljetusrikokset, veropetokset, säännöstelyrikokset sekä savukkeiden ja nuuskan maahantuontiin liittyvät rikokset. (Tullin valvonnan vuosijulkaisu 2022, 7, 28–31.)

3 TULLIN RIKOSTORJUNTA

3.1 Tullin rikostorjunnan työskentelyä ohjaavat lait

Tulli on poliisin tavoin esitutkintaviranomainen ja Tullin rikostorjuntayksiköt, jotka ovat yleisölle tuntemattomampia, tekevät pääosin samaa työtä kuin poliisin vastaavat yksiköt (Esitutkintalaki 22.7.2011/805). Tullin rikostorjuntayksiköiden työ ei siis juurikaan poikkea poliisin esitutkinta- ja kenttätöystä varsinaakaan kotietsintöjä ja esitutkintaprosessin kulkua silmällä pitäen.

Tullin rikostorjunnan ja rikostutkinnan toiminta on tarkkaan säädettyä, sitä ohjaavat useat lait ja asetukset. Tullin rikostorjunnan toimivaltuuksia ja keinoja määrittävä oikeudellinen normisto löytyy esitutkintaan liittyvästä lainsäädännöstä. Rikostorjunnan työtä ohjaavat esitutkintalaki (22.7.2011/805), pakkokeinolaki (22.7.2011/806), rikoslaki (19.12.1889/39) ja valtioneuvoston asetus esitutkinnasta, pakkokeinoista ja salaisesta tiedonhankinnasta (13.201/122) (Tulli 2024). Tullirikoksen määritelmän, Tullin toimivaltuudet, salainen tiedonhankinta, vaitiolovelvollisuus ja vaitiolo-oikeus sekä muut erinäiset säännökset määrittää Laki rikostorjunnasta Tullissa (Laki rikostorjunnasta Tullissa 22.5.2015/623).

3.2 Rikostorjunta ja sen toimenkuva

”Tulli suojaa yhteiskuntaa”

(Tulli 2023).

Tullin rikostorjunnassa on tarpeen kehittyä lasten ja nuorten kohtaamisessa sekä opetella ottamaan huomioon lastensuojelulliset näkökulmat myös esitut-

kintatehtävissä. Vaikka tutkinnan asiakkaista suurin osa on 18 vuotta täyttäneitä, on epäiltyjen joukossa hyvin paljon myös alaikäisiä. Rikosoikeudellinen vastuu alkaa Suomessa 15-vuotiaana, mutta tätä nuorempiin voidaan kohdistaa lastensuojelullisia toimenpiteitä (Child rights international network s.a.). Esimerkiksi Tullin tutkiman internetissä toteutetun rikollisuuden lisääntyessä, rikoksesta epäiltyinä on kasvavassa määrin nuoria rikoksentekejiä sekä myös lapsia, joiden rikosoikeudellinen vastuu ei ole vielä alkanut. Näihin alaikäisiin tekijöihin tulisi erityisesti kiinnittää huomiota esitutkintaprosessin eri vaiheissa. Useat aikuisasiakkaat ovat myös perheellisiä ja heillä on lapsia. Tällaisten perheiden lasten kasvuolosuhteet vaativat perusteellista tarkastelua. Pelkästään jo näiden seikkojen takia Tullin tutkijoilla tulee olla taito ja ymmärrys huomioida myös muut kuin rikosoikeudelliset seikat varsinkin alaikäisten osalta.

Tullin rikostorjunnan toimenkuva koostuu rikosten paljastamisesta, selvittämisestä, niiden estämisestä ja pöytäkirjan siirtämisestä syyttäjälle mahdollista syyteharkintaa varten. Tutkinnanjohtaja tittelinsä mukaisesti johtaa esitutkintaa, tekee merkittävimmät päätökset eli päättää esitutkinnan rajoittamisesta, aloittamisesta, tekee tarvittavat linjaukset tutkinnan edetessä sekä päättää myös tutkinnan lopettamisesta. Tutkijoiden työ on vaihtelevaa, perustyöhön kuuluu rikostutkinta ja kenttätyö. Osalla tutkijoista on lisäksi erilaisia oman toimen ohella hoidettavia erityisosaamiseen liittyviä tehtäviä, jotka liittyvät esimerkiksi tiedonhankintaan, kouluttamiseen ja tekniikkaan. Rikostutkinta pitää sisällään erilaiset esitutkintaan liittyvät tehtävät esimerkiksi tutkinnan etenemisen suunnittelu, taustatietojen selvittely, kuulustelut sekä pöytäkirjan valmistaminen. Kenttätyö pitää sisällään muun muassa tarkkailu- ja tiedustelutehtäviä, kotietsintöjä ja kiinniottoja.

Varsinkin kenttätyössä ilmenee usein tilanteita, joissa on mukana eri-ikäisiä tuen tarpeessa olevia ihmisiä, usein myös alaikäisiä. Heidän kanssaan toimiminen ja asioiden selvittely vaatii erityistä osaamista sekä tehtävään ja hetkeen paneutumista. Jokainen tutkija tekee työtään omalla persoonallaan ja koulutustaustallaan, toiset huomioivat helposti asiakkaansa kokonaisuutena ja osaavat havainnoida myös ympäristöön ja olosuhteisiin liittyviä seikkoja. Joillakin on taito tehdä nopeita johtopäätöksiä, toimia neuvokkaasti ja raportoida tekemistään havainnoista eteenpäin.

Esitutkintalaissa (ETL 4:7) säädetään lapsen edusta ja siihen liittyvistä seikoista esitutkinnassa. Lapsen eli alle 18-vuotiaan kohtelun sääntö koskee kaikkia esitutkinnassa olevia lapsia. Esitutkintalain 4. luvun 7. § määrittää lapsen kohtelusta esitutkinnassa ja 7. §:n 2. momentin mukaan lapsiin kohdistuvat tutkintatoimenpiteet tulee antaa erityisesti tähän tehtävään perehtyneen tutkijan suoritettaviksi (Esitutkintalaki 22.7.2011/805). Lapsen prosessuaalisella asemalla ei ole merkitystä esitutkintatoimenpiteitä suoritettaessa, sillä lapsen erityisasema antaa lapselle aina suojelua esitutkintaprosessissa (Silvennoinen 2020, 208).

Jokaisen tutkijan tulee hallita alaikäisten kanssa työskentely, mutta kuulustelut tulee hoitaa lasten haastattelemiseen koulutettu tutkija. Kun alaikäistä osaa käsitellä oikealla tavalla, pystyy lapsi yleensä kertomaan tapahtumista avoimemmin ja luontevammin. Tavoitteiden saavuttamiseksi tutkijan tulee myös olla oikeasti kiinnostunut lapsesta, tämän tilanteesta ja kertomasta. Tutkijan vuorovaikutustaidoilla, kokemuksella ja taustalla on suuri merkitys lapsen kanssa keskustellessa tai häntä kuulustellessa. Se, että käyttäydytään samalla tavoin kuin tuttujen lasten kanssa, ei ole kovin tuloksellinen tapa toimia asiakkaana olevan alaikäisen kanssa. (Kaunisto ym. 2021, 86–88.)

3.3 Tullin rikostorjunta ja sosiaalitoimi

”Lasten oikeudet ovat aikuisten velvollisuuksia!”

(Aluehallintovirasto 2023).

Yhdistyneiden Kansakuntien Lapsen oikeuksien komitean mukaan Suomessa ei täysipainoisesti toteuteta eikä ymmärretä lapsen edun ensisijaisuuden käsitettä. Komitean mukaan Suomessa ei myöskään täysipainoisesti toteuteta lapsen edun lainmukaista toimintavelvoitetta. (Lapsen oikeuksien komitea 2011, 7.) Tullin rikostutkijat näkevät työssään hyvin usein lapsiin, nuoriin ja perheisiin liittyviä huolta herättäviä seikkoja. Tutkijoiden tehtävä ei ole arvioida lastensuojelullista tarvetta, mutta velvollisuutena on tehdä lapsen kasvuolosuhteisiin tai huolenpitoon liittyvien puutteellisten seikkojen takia alaikäisestä lastensuojeluilmoitus sosiaalitoimeen (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417).

Ehkä ajatellaan, ettei lastensuojeluilmoituksen tekemisestä ole varsinaista hyötyä tai lapsen tilanne jo on sosiaaliviranomaisen tiedossa ja ilmoittamisen takia on tarpeetonta. Ilmoittamatta jättämisen taustalla saattaa myös kyteä ajatus siitä, että sosiaalitoimi ei tee asialle kuitenkaan mitään. Tutkijoiden tehtävä ei kuitenkaan ole pohtia näiden seikkojen merkitystä tai ilmoittamisen järkevyyttä lastensuojeluilmoitusta tai huoli-ilmoitusta tehtäessä. Tutkijoiden on yksikertaisesti kyettävä luottamaan sosiaalitoimen ammattitaitoon ja arviointikykyyn. Lähtökohtaisesti viranomaisen tekemä ilmoitus otetaan lastensuojelussa aina vakavasti, sillä viranomainen on luotettava ilmoituksentekijä verrattuna vaikkapa anonyymeihin ilmoittajiin, sillä nimettömänä tehdyillä ilmoituksilla saattaa olla tausta-ajatuksena jopa puhdas kiusantekotarkoitus. (Kau-nisto 2021, 107.)

Huolen tunnistaminen ja havaitseminen ovat taitoja, mitkä jokaisen viranomaisen tulee ainakin jollakin tasolla hallita. Huolen puheeksi ottaminen asiallisella ja rauhallisella tyylillä voi edesauttaa lapsen ja koko perheen tilanteen selvittämistä. Tutkija voi keskustella vanhempien kanssa lastensuojeluilmoituksen tekemisestä ja tällä tavoin kertoa heille oman näkemyksensä perheen tilanteesta. Tällainen keskustelu saattaa herättää vanhemmissa uusia, erilaisia ajatuksia ja saada heidät ehkä pohtimaan perheensä tilannetta laajemmin.

Tutkijoiden tai miksi ei kenen tahansa, olisi kiinnostavaa tietää, onko ilmoituksen teolla ja omalla huolenilmauksella ollut myönteinen tai edes jonkinlainen vaikutus ilmoituksen kohteena olleeseen henkilöön. Varsinkin tavattaessa ilmoituksen kohteena ollut asiakas uudelleen, saatetaan pohtia, onko sosiaalitoimessa tehty asialle mitään. Jokainen ilmoitus kuitenkin kirjataan sosiaaliviranomaisen järjestelmiin, josta ne jaetaan työntekijöille käsiteltäviksi kiireellisyden arviointia ja jatkotoimenpiteitä varten (THL 2023). Kukaan ilmoittaja, edes viranomainen ei voi saada jälkeensä tietoa, kuinka asia on ilmoituksen teon jälkeen edennyt. Lastensuojeluilmoituksen kohteena olleesta lapsesta kirjattu tieto julkisuus- ja asiakaslain perusteella kuuluu ainoastaan lapsen asiaa hoitaville viranhaltijoille. Vaikka sosiaalihuollon asiakkaana olevan henkilön tietoja olisi tullut muuta kautta julkisuuteen tai hän olisi niistä itse kertonut, siitäkin huolimatta viranhaltijaa sitoo vaitiolovelvollisuus. (Aer 2012, 211.)

Kaikki lastensuojeluviranomaiselle toimitettu tieto auttaa lapsen suojelemista ja tämän turvallisten kasvuolojen varmistamista. Ainakin jollakin tasolla viranomaisvelvoite lastensuojeluilmoitusten teosta tunnetaan Tullin rikostorjunnassa, mutta lastensuojeluilmoituksia kuitenkin tehdään vähän. Olen työskennellyt rikostorjunnassa pitkään ja huomannut ainakin oman kynnyksen lastensuojeluilmoituksen tekemiseen olevan hyvin matala. Lastensuojelutyön merkityksen ymmärtäminen, koulutus ja yhteistyö sosiaalitoimen kanssa on auttanut minua käsittämään tekemieni havaintojen merkityksen sosiaalitoimessa ja varsinkin lastensuojelutyössä. Tullin rikostorjunnan työtehtävillä saaduilla tiedoilla ja havainnoilla voi olla valtava arvo lastensuojelussa, siksi tuleekin ymmärtää tehtävillä saadun informaation tärkeys, erityisesti sen lastensuojelullinen merkitys. Vaikka lastensuojeluilmoituksen tekeminen tai puhelinsoitto kotietsintälanteessa saattaa tuntua turhalta tai työläältä, sen tuloksena voidaan välttyä mahdolliselta huostaanotolta tai muilta radikaaleilta lastensuojelullisilta toimitilta.

Tullilla on velvoite tehdä ilmoitus sosiaaliviranomaiselle henkilöstä, jolla on puutteellinen kyky huolehtia itsestään, terveydestään tai turvallisuuteensa liittyvistä seikoista (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014). Huoli-ilmoituksia rikostorjunnan asiakkaista tai heidän läheisistä ei ole juurikaan tehty, ei ehkä ollenkaan. Lastensuojeluilmoituksen tai huoli-ilmoituksen tekemiseen liittyvästä epävarmuudesta on aina syytä keskustella ammattilaisen kanssa. Virka-aikana sosiaalityöntekijän tavoittaa kuntien toimipisteistä ja virka-ajan ulkopuolella sosiaali- ja kriisipäivystys tarjoaa apua akuuttitilanteisiin ja vastaa huolta herättäviin kysymyksiin.

3.4 ”Lapsen/alaikäisen kohtelu Tullin valvontatoiminnassa” -ohje

Olen todennut poliisiviranomaisella olevan käytössä ohjeita, oppaita ja opastusta lasten eli alle 18-vuotiaiden sekä aikuisväestön tilanteen arvioimiseksi kotietsintä- ja kenttätilanteissa. Tullilla tällaisia ohjeita tai oppaita ei ole käytössä, ainakaan minä en ole koskaan sellaisia missään nähnyt tai niihin törmännyt. Tullin organisaation käyttämässä intranetissä on ollut varsin lyhyt ja yksinkertainen ”Lapsen/alaikäisen kohtelu Tullin valvontatoiminnassa” -ohje. Tämä ohje oli peräisin vuodelta 2017 ja se oli päivittämättömänä henkilökunnan intranetissä aina syksyyn 2023 asti. Tämä ohje ei pitänyt sisällään

paljoakaan informaatiota, siinä ei ollut muun muassa ohjeistusta lainkaan lapsen kohtelusta, lapsen edun huomioimisesta tai täysi-ikäisen tilanteen huomioimisesta tullirikosten esitutkinnassa, rikostorjuntatyössä tai muissa valvontaan liittyvissä tehtävissä.

Lokakuussa 2023 esittelin opinnäytetyöni aiheen esihenkilöilleni. Opinnäytetyön aiheen esittelyn jälkeen vanha ohjeistus päivitettiin marraskuun 2023 alussa ja jaettiin Tullin toimipaikkaosastoille sekä tiedoksi tullivalvontaan, Tullin koulutukseen ja valvonnan johtoryhmälle. Tässä päivitetystä ohjeesta muistutetaan tuontioikeutta koskevista ikärajoista, lapseen kohdistuvista tarkastustoimenpiteistä, suhteellisuusperiaatteesta sekä lapsen edun huomioimisesta ja lastensuojelulain (417/2007) 25. §:n 1. momentin 13. kohdassa mainittuun, Tullin palveluksessa työskentelevän, ilmoitusvelvollisuudesta hyvinvointialueille. Ohjeen mukaan ilmoitus on tehtävä, jos lapsen hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai tämän oma käyttäytyminen vaatii lastensuojelutarpeen selvittämistä. Lisäksi päivitetystä ohjeesta muistutetaan tullitarkastuksen yhteydessä annettavaan haltuunottopäätökseen liittyvästä kuulemisesta ja sen tiedoksiannosta alaikäisen osalta.

3.5 Poliisin toimintatapoja

Poliisin palveluksessa työskentelee alaikäisiin liittyvään esitutkintaan perehtyneitä konstaapeleja (Poliisi 2024). Alaikäisten asioihin perehtyneiden poliisien lisäksi joillakin poliisilaitoksilla työskentelee oma sosiaalityöntekijä, jolla on vahva osaaminen nopeitakin toimia tai päätöksiä vaativissa sosiaalitoimen ammattitaitoa vaativissa tilanteissa. Poliisilaitoksella tehtävän sosiaalityön ajatuksena on varhaisen puuttumisen mahdollisuus, turvallisuuden tunteen luominen ja avuntarpeen kartoittaminen. Sosiaalityöntekijät työskentelevät poliisilaitoksilla työvuorossa yleensä yksin, heidän työnsä on usein kiireistä ja he joutuvat usein toimimaan ennalta arvaamattomissa tilanteissa. Heidän työhönsä kuuluu myös moniammatillinen yhteistyö eri sidosryhmien kanssa. (Heino ym. 2005, 8.) Sosiaalialan ammattilaisen työskentely poliisilaitoksella nopeuttaa sosiaalitoimeen liittyvien asioiden hoitamista ja akuuttitilanteissa sosiaalityöntekijä voi pelkästään läsnäolollaan ja ammattitaidollaan rauhoittaa tilannetta.

Sosiaalityöntekijä voi lisäksi huolehtia esimerkiksi lastensuojeluilmoitusten asianmukaisesta kirjaamisesta ja tällä tavalla varmistua siitä, ettei ilmoituksia jää tekemättä. (Heino ym. 2005, 13, 15.)

Poliisin ja sosiaalityöntekijän yhteistyötä helpottaa ja nopeuttaa myös se, että työskennellään samassa rakennuksessa. Varhainen ja välitön puuttuminen tilanteeseen varsinkin lasten ja nuorten osalta, on merkityksellisessä roolissa jatkotoimenpiteitä silmällä pitäen. Poliisilaitoksella työskentelevillä sosiaalialan ammattilaisilla on mahdollisuus saada informaatiota suoraan poliisilta, jonka perusteella asiakkaan tilanteen arviointi helpottuu ja nopeutuu. (Heino ym. 2005, 12, 14.)

4 SOSIAALITOIMI

Sosiaalihuollolla tarkoitetaan kaikenikäisten, eri elämänvaiheissa ja tilanteissa olevien yksilöiden turvallisuutta, toimintakykyä ja hyvinvointia edistäviä seikkoja. Sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin kuluvat sosiaalityö ja sosiaaliohjaus. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2006, 4.) Lastensuojelu on osa sosiaalihuoltoa. Suomessa kunnilla on velvollisuus järjestää lastensuojelu sekä järjestää lastensuojelulliset toimenpiteet jokaiselle niitä tarvitsevalle lapselle. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2006, 8.) Kunnilla on myös velvollisuus tarjota tarvittavia palveluita ja tukitoimia niille aikuisille, jotka eivät kykene huolehtimaan itsestään. Huoli-ilmoitus velvoittaa kuntaa selvittämään ilmoituksen kohteena olevan henkilön palvelutarpeen ja kokonaistilanteen. (Tehy 2021.)

Sosiaali- ja kriisipäivystys tarjoaa välitöntä tukea tilanteisiin, joissa tarvitaan akuuttia kriisiapua tai sosiaalipalveluita tai kiireellisiä sosiaaliviranomaisen toimenpiteitä virka-ajan ulkopuolella. Näitä päivystyksellisiä palveluita on saatavilla ympäri vuorokauden vuoden jokaisena päivänä. Lapsen tai perheen tilanteesta ilmenneeseen huoleen tai aikuisen pärjäämiseen, toimintakykyyn tai elinolosuhteisiin liittyviin akuuttitilanteisiin, voi viranomaisen saada sosiaali- ja kriisipäivystyksestä nopeasti puhelimitse ohjeistusta ja neuvoja. Sosiaali- ja kriisipäivystyksen työntekijät voivat haastavissa tapauksissa saapua myös paikan päälle ja sosiaalityöntekijä voi tehdä päätöksen esimerkiksi lapsen sijoittamiseen liittyvistä seikoista. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023.)

4.1 Lapsen etu

”Lapsen oikeuksien viikko muistuttaa, että lasten ja nuorten edun edistäminen on yhteiskuntamme tärkein tehtävä (LOS 1989 art. 3 sekä PL 1999 19 §)” (Aluehallintovirasto 2023).

Keskeisenä periaatteena lastensuojelussa on lapsen etu. Tämä tarkoittaa päätösten ja toimenpiteiden tekemistä sen perusteella, mikä on parasta lapselle, oli kyse sitten perheen sisäisistä ongelmista, huostaanotosta tai sijoituksesta. Lastensuojelutyöntekijöiden tehtävä on arvioida tilanne ja tarpeet, tarjota tukea perheille ja tehdä päätökset lapsen turvallisuuden ja kehityksen tukemiseksi.

Yhdistyneiden Kansakuntien Lapsen oikeuksien komitea on muistuttanut Suomen valtiota viranomaisyhteistyössä tapahtuvasta riittämättömästä lapsen edun huomioimisesta. Komitea on huolestunut myös siitä, että päihdeongelmaisten vanhempien luona joutuu asumaan suuri määrä lapsia ja ammattilaisilla ei ole riittävästi osaamista ja ammattitaitoa tällaisten tilanteiden selvittämiseksi ja käsittelemiseksi. Komitea suosittelee kaikkien lasten kanssa työskentelevien ammattilaisten kouluttamista sekä varhaisen tuen ja puuttumisen huomioimista varsinkin päihdeongelmaisten vanhempien perheiden osalta. (Lapsen oikeuksien komitea 2011, 7–8.) Yhdistyneitten kansakuntien lapsen oikeuksien komitea on toistuvasti huomauttanut Suomea siitä, että Suomessa ei ole täysin käsitetty kahta Lapsen oikeuksien sopimuksessa olevaa perusperiaatetta: lapsen edun ensisijaisuutta ja oikeutta tulla kuulluksi. Neljästä sopimuksessa olevasta periaatteesta, nämä ovat koko sopimuksen olennaisimpia ja tärkeimpiä seikkoja. (Aluehallintovirasto 2023.)

Kotimaiset tulokset lasten ja nuorten hyvinvoinnista ovat viimeisen kymmenen vuoden aikana osoittaneet hälyttävää kehitystä. Mittareiden mukaan erityisesti mielenterveydelliset ongelmat ovat lisääntyneet jo kouluikäisillä lapsilla. Lapsen oikeuksien viikon foorumin tuotoksena tuotiin esille ehdotuksia lasten oikeuksiin liittyen. Lapsen oikeuksien tukemiseksi lapsivaikutusten arvioinnin tulisi olla selkeästi määriteltyä lainsäädännössä. Lapsen oikeuksien sopimus edellyttää, että päätöksiä tehtäessä otetaan etusijalle lapsen etu ja oikeudet ja ne tunnistetaan ja arvioidaan monialaisesti. (Aluehallintovirasto 2023.) Lasten

ja nuorten hyvinvointityö on tällä hetkellä jaettu eri toimialoille ja se on siksi hyvin hajanaista. Tämä nykyinen toimintatapa tulee muuttaa monialaiseksi ja yhteistyössä toteutettavaksi palvelujärjestelmäksi. Muutoksen tulee näkyä kaikilla hallinnon tasoilla ja se edellyttää myös kolmannen sektorin toimijoiden osallistumista yhteistyöhön. (Aluehallintovirasto 2023.)

Varhaisen tuen tarkoituksena on tarjota perheelle apua ja tukea mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ongelmallisen tilanteen ratkaisemiseksi. Varhainen puuttuminen ei saa olla ikävällä tai epämiellyttävällä tavalla puuttumista toisen asioihin, vaan toimenpiteet tulee aina hoitaa asiakasta kunnioittaen. (Taskinen 2012, 46.) Tutkijoiden tulee tehtävillään yleisesti huomioida ja havainnoida seikkoja, jotka vaikuttavat tai ovat vaikuttaneet lapsen edun vaarantumiseen ja ilmoittaa niistä. Sosiaalitoimi tekee tilannearvion, tulee paikalle tai tarvittaessa kirjaa lastensuojeluilmoituksen, mikä taas osaltaan helpottaa ja nopeuttaa tutkijoiden työtä.

4.2 Lastensuojelu

Lastensuojelu on olennainen osa yhteiskunnan pyrkimyksiä taata lasten oikeudet, tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi. Lastensuojelun tehtävä on toimia lapsen edun saavuttamisen tukena, ja tukea lasten ja nuorten kehitystä sekä keskittyä suojaamaan heitä vaaroilta ja kaltoinkohtelulta. Jokaisella lapsella on oikeus elää turvallisessa ympäristössä ja tasapainoisissa elinolosuhteissa sekä saada erityistä suojelua (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417). Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi pelkästään sosiaalitoimen järjestämät palvelut tai tukitoimet eivät ole riittäviä, vaan kaikkien julkisen vallan toimijoiden tulee ottaa huomioon lapsen etu omissa toimissaan ja palveluissaan (Räty 2023, 2).

Lastensuojelulain 2. §:n 2. momentin mukaan lapsen suojelu on viranomaisen ja jokaisen velvollisuus (Saastamoinen 2016, 46). Jokaisen tulee toimillaan pyrkiä edistämään lapsen turvallisia elinolosuhteita ja huolehtia siitä, että lapsen turvaton elämäntilanne saatetaan sosiaaliviranomaisen tietoon. Lastensuojeluilmoituksen tarkoitus on aina lapsen edun asettaminen etusijalle ja sen toteuttaminen, oli ilmoituksen tekijänä sitten viranomainen tai kuka tahansa muu henkilö. Lastensuojeluilmoituksen tekemisen hankaluutena voi olla myös lastensuojelun vähäinen tunteminen ja sen sisällön ymmärtämisen hankaluus

(Humpi & Ellonen 2010, 81—82). Lapsen elinolosuhteiden turvaaminen on jokaisen velvollisuus varsinkin silloin, kun lapsen turvallisuutta horjuttaa hänen omat vanhempansa tai muut läheiset henkilöt. Vaikka viranomaisen oma ammattietiikka tai työskentely- ja ajattelutapa olisi minkäläinen tai minkä tasoinen tahansa, on kuitenkin muistettava, että viranomaisvelvollisuus on säädetty laissa ja sen noudattaminen on velvollisuus. (Saastamoinen 2016, 40—41.)

Lastensuojeluilmoituksen tekeminen on yksikertaista ja helppoa. Ilmoituksen voi tehdä puhelimitse, lomakkeella tai henkilökohtaisesti käymällä sosiaalitoimissa. Esimerkiksi Terveystieteiden ja hyvinvointilaitoksen sivustolla on lastensuojeluilmoitus-lomake, jonka voi täyttää ja lähettää sähköisesti lapsen asuinpaikkakunnan hyvinvointialueen sosiaaliviranomaiselle. (THL 2023.) Akuuteissa tapauksissa sähköisen ilmoituksen tekeminen ei ole suotavaa ajan haaskamiseksi, silloin ilmoitus tehdään välittömästi joko soittamalla virka-aikaiselle työntekijälle tai lähimpään sosiaali- ja kriisipäivystyksen toimipisteeseen.

4.3 Varhainen puuttuminen

Yksi tärkeimmistä lastensuojelun tehtävistä on varhainen puuttuminen. Tutkijat ovat avainasemassa havaitsemassa lasten kaltoinkohteluun, kasvuympäristöön tai elinolosuhteisiin liittyviä puutteellisuuksia. Varhaisella puuttumisella voidaan estää hankalien tilanteiden eskaloituminen ja jopa rikosten tapahtuminen. Yhteistyön ja tiedonkulun tärkeys korostuu eri viranomaistahojen välillä. Tiedonkulun ollessa puutteellista, se vaikeuttaa ja hidastaa akuutteja toimenpiteitä vaativia seikkoja lapsen turvallisuuden varmistamiseksi.

Lapsen tilanteen turvaamiseksi on tärkeää huomata lapsen elämän riskitekijät jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen tilanteeseen on syytä puuttua heti, kun kasvuympäristössä tai elinolosuhteissa havaitaan puutteita (Saastamoinen 2016, 43, 45). Lapsilla on äärimmäinen taito selviytyä harvinaisen pitkään ennen oireilun alkamista, siksi matalan puuttumiskynnyksen tärkeyttä onkin korostettava (Humpi & Ellonen 2010, 81). Tutkijoiden tekemät havainnot ja niistä hyvin matalalla kynnyksellä ilmoittaminen nopeuttavat lapsen epäsuotuisiin elinolosuhteisiin tai huonoon elämäntapaan puuttumista. Lapsen tilanteen oikea-aikainen tunnistaminen ja siihen puuttuminen ovat lap-

sen edun mukaisia toimenpiteitä. Jos lapsi saadaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tukitoimien pariin, voidaan välttyä siihen liittyviltä suuremmilta toimenpiteiltä, joten oikeanlaisilla toimilla saadaan aikaiseksi myös säästöjä (Saastamoinen 2016, 41). Varhainen puuttuminen on osa ehkäisevää lastensuojelua ja sen tarkoituksena on tunnistaa riskitekijät ajoissa ja kyetä ennaltaehkäisemään mahdollisia uusia ongelmia. Viranomaisten on hyvä tuntee toistensa toimintasektorit ja tuntee käsite lastensuojelu. Lastensuojelun tavoite on saattaa perheet avun pariin ja tämä on toteutettavissa niiden viranomaisten avulla, jotka joutuvat työnsä puolesta olemaan tekemisissä lasten kanssa. (Humppi & Ellonen 2010, 82.)

Ankkuri on varhaisen puuttumisen työryhmä, joka on perustettu alaikäisten rikoksen tekijöiden varhaisen puuttumisen tueksi. Ankkuritoiminnan tarkoitus on tukea rikoksilla tai päihteillä oireilevia lapsia ja heidän perheitään. (Sisäasiainministeriö 2022, 20.) Ankkuritoiminnan moniammatillisessa työryhmässä on mukana poliisin, sosiaali-, terveys- ja nuorisotoimen asiantuntijoita, jotka tekevät yhteistyötä eri toimijoiden kanssa (Ankkuri s.a). Myös Tullin rikostutkijat voivat ohjata lapsia ja nuoria Ankkuritoimintaan. Tutkijoiden tieto ja tuntemus Ankkuritoiminnasta sekä osaaminen ja ammattitaito lapsen tilanteen arvioimisesta ja palveluun ohjaamisesta on näissä tilanteissa ratkaisevassa roolissa. Ankkuritoimintaan pääsevien asiakkaiden lopulliset valinnat ovat kuitenkin moniammatillisen tiimin harkittavissa ja päätettävissä (Sisäasiainministeriö 2022, 20).

4.4 Huoli-ilmoitus

Huoli-ilmoitus on tapa viestiä sosiaalitoimeen aikuisen tai iäkkään henkilön hyvinvoinnin puutteista (Tehy 2021). Ilmoituksen voi tehdä henkilön suostumuksella sosiaaliviranomaiselle. Jos suostumusta ei saa, mutta ilmeinen huoli on kyseessä, virkamiehen tulee tehdä ilmoitus häntä koskevista salassapitosäännöksistä huolimatta. Huoli-ilmoituksen voi tehdä kuka tahansa, mutta Sosiaalihuoltolain 35. §:n perusteella Tullin virkamiehen on ilmoitettava sosiaalihuoltoon henkilöstä, jolla on vaikeuksia huolehtia itsestään, terveydestään tai turvallisuudestaan (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014).

Huoli-ilmoitukseen johtavia syitä ovat useimmiten päihdeongelmat, mielenterveysongelmat, kaltoinkohtelu, toimintakyky tai yksinäisyys. Kotietsintätilanteissa tutkijat tapaavat asiakkaiden iäkkäitä vanhempia tai muita perheenjäseniä, jolloin tutkijan tulee osata huomioida myös heidän elämäntilanteensa. Huomio tulee myös kiinnittää esimerkiksi mielenterveysongelmista kärsiviin aikuisikäisiin asiakkaisiin, jotka elävät epämääräisissä olosuhteissa tai muuten herättävät huolenaiheen. Tutkijan tehtävä ei ole arvioida aikuisen tilannetta muutoin kuin täyttämällä velvollisuutensa ilmoittamalla havainnoistaan.

Tullin rikostorjunnalla on käytössä poliisin kanssa useita samoja rekistereitä ja järjestelmiä, joista yksi on erilaisia esitutkintaan ja tutkintaan liittyviä asiakirjapohjia sisältävä järjestelmä. Tästä järjestelmästä löytyy ”Lastensuojeluilmoitus” -lomakkeen lisäksi myös lomakkeet ”Ilmoitus iäkkään henkilön palvelutarpeesta” sekä ”Ilmoitus sosiaalihuollon tarpeen arvioimiseksi”. Lomakkeet ovat helposti löydettävissä, niiden täyttäminen ja lähettäminen on helppoa ja yksinkertaista. Kiireellisissä tapauksissa voi olla yhteydessä suoraan lähimpään sosiaali- ja kriisipäivystykseen ilmoituksen tekemiseksi.

5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA SEN TOTEUTUS

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa Tullin rikostorjunnan yksiköiden työntekijöiden kokemuksia ja ajatuksia sosiaalitoimeen liittyvistä työtehtävistä, osaamisesta ja koulutustarpeesta sekä löytää kehitysideoita rikostorjunnan ja sosiaalitoimen yhteistyön parantamiseksi. Tutkimuksen tavoitteena on siis tuottaa toimeksiantajalle ajantasaista tietoa rikostorjunnassa työskentelevien tutkijoiden ja esimiesten ajatuksista siten, että tuloksia voidaan hyödyntää suoraan tutkivissa yksiköissä ja Tullin koulutuksessa.

Tutkimuksellisen opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa uutta tutkimustietoa käyttäen haastattelu- ja kyselymenetelmiä (Salonen 2013, 6). Tutkimus toteutettiin kvantitatiivisena ja kvalitatiivisena tutkimuksena, sillä nämä kaksi tutkimusmenetelmää tukevat toisiaan hyvin. Tutkimuksessa on mahdollisuus käyttää eri tutkimusmenetelmiä toistensa tukena ja täydentäjänä. Joissakin tutkimuksissa on tarpeen käyttää molempia tutkimusmenetelmiä. Molempien menetelmien käytön hallinta saattaa jopa lisätä tutkimuksen arvoa sen arviointia tehtäessä, sillä monimenetelmäisen tutkimuksen tekeminen on tutkijalle aina

vaikeampaa kuin yhden tutkimusmenetelmän käyttäminen. (Kananen 2015, 71, 324.)

Valitsin käytettäväksi kaksi tutkimusmenetelmää, vaikka se osoittautuikin haastavammaksi kuin yhden menetelmän käyttö. Haastatteluja ja kyselyä oli kuitenkin yksinkertaisinta käyttää tiedonhankintamenetelminä tässä tutkimuksessa. Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on tuoda esille todellisia asioita ja seikkoja elävästä elämästä (Hirsjärvi ym. 1997, 161). Opinnäytetyön yhtenä ajatuksena olikin tuoda esille rikostorjunnan työntekijöiden konkreettisia näkemyksiä ja kokemuksia tutkittavana olevasta aiheesta laadullisten kysymysten avulla.

Kvantitatiivinen tutkimus ja siihen liittyvä kysely valikoitui tämän tutkimuksen toiseksi menetelmäksi. Vaikka kyseessä ei ollut määrälliselle tutkimukselle ominainen laaja tutkimusaineisto, pääsin esittämään kyselyssä määrällisiä kysymyksiä saaden niihin haluamiani numeerisia vastauksia. Halusin saada vastauksia kysymyksiin esimerkiksi siitä, montako lastensuojeluilmoitusta ja huoli-ilmoitusta tutkijat ovat tehneet. Kysely on huomattavasti nopeammin toteutettavissa ja analysoitavissa kuin haastattelut. Kyselyyn vastaaminen on myös joutuisasti toteutettavissa, joten oletamus oli, että vastausprosentti saadaan tällä tavoin myös korkeammaksi. Tutkijoiden kiire huomioiden kysely vaikutti heitä ajatellen huomattavasti sopivammalta tavalta saada tietoa kuin haastattelu. Kyselyssä olleiden avointen kysymysten avulla saatiin laajemmin tuotua esille tutkijoiden näkemyksiä, kokemuksia ja vastauksia tutkimuskysymyksiin.

Tähän tutkimukselliseen opinnäytetyöhön olen hakenut tutkimusluvan Tullilta opinnäytetyöhön liittyvää aineiston keruuta varten. Tutkimuslupa on haettu tutkinnanjohtajille sekä tutkintaryhmien esihenkilöille ja Tullin koulutukseen osoitettua haastattelua sekä tutkijoille osoitettua sähköistä kyselyä varten. Tutkimusluvan myönsi Tullin koulutussuunnittelija marraskuun 2023 lopulla.

Tutkimuksen pääkysymys on, mikä on sosiaalitoimen ja Tullin rikostorjunnan yhteistyön tilanne tällä hetkellä ja miten sitä voidaan kehittää. Tutkimuskysymyksiksi opinnäytetyöprosessin alkuvaiheessa tarkentuivat seuraavat kysymykset:

1. Mikä on sosiaalitoimen rooli Tullin rikostorjunnan tehtävissä ja päin vastoin?
2. Mitä tarkoittaa varhainen puuttuminen ja lapsen edun arviointi Tullin rikostorjunnan tehtävissä ja miten sitä on toteutettu?
3. Miten Tullin rikostutkinnan ja sosiaalitoimen yhteistyötä olisi tarpeen kehittää?

5.1 Kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä

Kvantitatiivisen tutkimusmenetelmän tapa kerätä aineistoa on yleensä kysely (Hirsjärvi ym. 1997, 193–194). Kyselylomake kannattaa tarkistuttaa ennen sen lähettämistä kommenttien saamiseksi. On hyvä saada palautetta ainakin kysymysten määrästä, vastausvaihtoehtojen selkeydestä ja mahdollisista puutteista. (Vilka 2021, 108.) Kysymyksiä laatiessani koitin pitää mielessäni opinäytetyön varsinaiset tutkimuskysymykset. Pyrin laatimaan kysymykset yksinkertaisiksi ja helposti ymmärrettäviksi. Yritin myös olla laittamatta kyselyyn turhia, ylimääräisiä kysymyksiä ja pelkistää kysymykset lyhyiksi ja ytimekkäiksi. Liian vaikeat ja monimutkaiset kysymykset saattavat pienentää vastausten määrää. Kyselyn huonona puolena on se, ettei voi olla varma vastaajien todellisesta suhtautumisesta kyselyyn tai siitä, onko kysymykset ymmärretty oikein eikä voi ennakoida, jättääkö suurin osa vastaamatta (Hirsjärvi ym. 1997, 195).

Esihenkilöille joulukuussa 2023 lähetettyyn Webropol-kyselyyn liittyvään ennakotiedusteluun sain myöntävän vastauksen viidestä Tullin tutkivasta yksiköstä. Jokaisesta yksiköstä esihenkilö oli pyynnöstäni valinnut harkintansa mukaan tai sattumanvaraisesti viisi tutkijaa, joille voin osoittaa Webropol-kyselyn vastattavaksi. Näille Tullin tutkijoille osoitetun Webropol-kyselylinkin info-kirjeineen lähetin 3.-4.1.2024.

Tutkijoille osoitetun anonyymien kyselyyn toteutin sähköisen Webropol-ohjelman avulla. Lähetin sähköisen kyselylinkin tutkijoille, jotka omien aikataulujensa mukaisesti saivat vastata siihen. Laatimassani kyselylomakkeessa kysymyksiä oli yhteensä 20 kappaletta; suurin osa kysymyksistä oli valintakysymyksiä, mutta joukossa oli myös avoimia kysymyksiä. Vastausaikaa kyselyyn vastamiseen annoin kolme viikkoa. Kyselyyn vastattiin anonyymisti ja vastaaminen oli kaikille vapaaehtoista. Kysely oli muodoltaan kompakti ja selkeä, sillä ta-

voin pyrin parantamaan lopullisen tuloksen luotettavuutta. Huolella suunnittelun lomakkeen vastaukset ovat helpompia käsitellä ja analysoida, lisäksi kyselymenetelmä on helppo ja tehokas ja sen avulla voi säästää aikaa (Hirsjärvi ym. 1997, 195).

Kyselyn avointen ja suljettujen kysymysten avulla pyrin selvittämään tutkijoiden näkemyksiä lastensuojeluosaamisesta ja kokemuksista työtehtävillä. Kyselylomake piti sisällään kysymyksiä sosiaaliviranomaiselle tehtävien ilmoituksen toteutumisesta ja lapsen edun arvioinnista työtehtävillä sekä lastensuojeluilmoituksiin johtaneista syistä. Kyselyn avulla oli tarkoitus tuoda esille myös tutkijoiden näkemys koulutuksesta, koulutuksen tarpeesta ja saamastaan tuesta liittyen sosiaalitoimen tehtäviin sekä tuoda esille tutkijoiden ehdotuksia sosiaalitoimen ja rikostorjunnan yhteistyön kehittämiseksi.

5.2 Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä

Haastattelu on yleensä kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen päämenetelmä; siinä on mahdollista syventää ja tarkentaa saatuja vastauksia sekä tarvittaessa voi esittää lisäkysymyksiä (Kananen, 2015, 143). Toisaalta haastattelu vie aikaa ja onnistuminen vaatii perusteellista valmistautumista (Hirsjärvi ym. 1997, 206). Laadullisen tutkimusmenetelmän tarkoitus on haastateltavilta kerätyn tiedon lisäksi saada heidät ymmärtämään tutkittavana olevaa asiaa paremmin sekä saada heidät asennoitumaan positiivisesti tutkimuksen kohteena oleviin seikkoihin myös tutkimuksen valmistumisen jälkeen. Tutkimuksen aineiston määrällä ei ole väliä laadullisen tutkimuksen menetelmässä, vaan keskeistä on aineiston laatu. (Vilkkä 2021, 125, 150.) Haastattelumuotona käytin teemahaastattelua eli puolistrukturoitua haastattelun muotoa. Teemahaastattelun ja avointen kysymysten käyttö on suotavaa silloin, kun tutkittavasta asiasta on saatavilla vain vähän tietoa (Vilkkä 2021, 124).

5.2.1 Esihenkilöiden haastattelut

Haastattelut olivat helposti toteutettavissa, sillä hyvän viranomaisverkoston avulla haastateltavat olivat mutkattomasti tavoitettavissa ja suurin osa heistä jo entuudestaan tuttuja kollegoita. Haastattelutilaisuudet olivat yksinkertaisia järjestää. Omassa yksikössä haastattelin kahta esihenkilöä kasvotusten ja lo-

put haastatteluista tein sähköpostitse. Esihenkilöille suunnattuja haastattelukysymyksiä oli yhteensä kahdeksan kappaletta, ja Tullin koulutukseen osoitettuja kysymyksiä oli yhteensä seitsemän. Näitä kysymyksiä laatiessani koitin pitää mielessäni opinnäytetyön tutkimuskysymykset ja hakea vastausten muodossa saadulla informaatiolla vastauksia tutkimusongelmaan. Mietin, oliko osa kysymyksistä liian laajoja, mutta päädyin kuitenkin lähettämään kysymykset itselleni mieleisinä. Haastattelukysymyksiin vastaamiselle annoin aikaa kolme viikkoa.

Lähetin sähköpostitse rikostorjunnan yksiköiden tutkinnanjohtajille ennakkotiedustelun haastattelumahdollisuudesta joulukuussa vuonna 2023. Omassa yksikössä esitin pyynnön suullisesti. Viidestä yksiköstä sain suostumuksen haastattelupyyntöön nopeasti ja pääsin lähettämään näihin yksiköihin haastattelukysymykset infokirjeineen suunnittelemani aikataulun mukaisesti. Haastattelukysymykset lähetin 3.–4.1.2024 ennakkotiedusteluun myöntävästi vastanneiden yksiköiden tutkinnanjohtajille sekä ryhmänjohtajille tai vararyhmänjohtajille. Haastattelukysymyslomakkeita infokirjeineen lähetin kaikkiaan neljätoista kappaletta.

Haastattelun avulla pyrin tuomaan esille teoriaan verraten esihenkilöiden näkemyksiä rikostorjunnan työtehtäviin liittyvistä sosiaalitoimen tehtävistä. Tavoitteena oli selvittää lastensuojelullinen näkökulma, sosiaalitoimeen tehtävien ilmoitusten toteutuminen ja osaaminen. Lisäksi tavoitteena oli kartoittaa esimiesten näkemys koulutuksen tilasta ja sen tarpeesta sekä löytää ajatuksia sosiaalitoimen ja rikostorjunnan yhteistyön kehittämiseksi. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluna sähköpostilla ja kasvotusten. Sähköpostin välityksellä voitiin myös jonkin verran keskustella vaihtamalla aiheeseen liittyviä sähköposteja.

5.2.2 Tullin koulutuksen haastattelu

Tullin koulutuksesta sain haastateltavaksi yhden henkilön, mikä on mielestäni riittävä määrä. Koulutukselta on aina saatavilla ajantasainen tieto rikostorjunnan koulutuksesta ja kursseista. Tullin koulutuksesta haastateltava löytyi helposti ja haastatteluprosessi sujui jouhevasti ja luontevasti. Haastattelukysymykset infokirjeineen lähetin 22.12.2023. Haastattelu tehtiin aikataulullisten

syitten takia sähköpostin välityksellä ja lähettämiini kysymyksiin sain vastaukset nopeasti.

Koulutukseen tehdyn haastattelun avulla halusin tuoda esille Tullin koulutuksen näkemyksen rikostorjunnan koulutuksen tämänhetkisestä tilasta ja tarjonnasta. Tarkoituksena oli erityisesti kiinnittää huomiota siihen, millaista koulutustarjontaa on tällä hetkellä liittyen sosiaalitoimen tehtäviin ja niihin liittyviin viranomaisvelvoitteisiin. Lisäksi pyrin selvittämään, miten koulutuksen näkökulmasta voitaisiin kehittää rikostorjunnan työntekijöille suunnattua koulutusta.

6 TUTKIMUSAINEISTON ANALYYSI

Laadullisen tutkimuksen perusanalyysinä käytetään sisällönanalyysia. Tällä analyysimenetelmällä etsitään analysoitavasta materiaalista merkityksiä ja kokonaisuuksia. (Vilka 2021, 163.) Tutkimusaineiston analyysimenetelmänä käytin aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Ennen varsinaisen analyysin tekemistä kävin aineiston huolella läpi useaan kertaan tutustuen siihen perusteellisesti. Käsiteltävä aineisto oli tullut jo jonkin verran esille varsinkin haastattelussa, joten sen sisällön alustava tunteminen helpotti hieman lopullisen analyysin tekemistä. Läheskään aina tutkimuksessa saatua materiaalia ei ole mahdollista hyödyntää kokonaisuudessaan, eikä kaikkea materiaalia ole edes tarpeellista analysoida (Hirsjärvi ym. 1997, 225).

Tutkimusaineisto tiivistetään ja siitä poistetaan merkityksettömät asiat, huolehditaan kuitenkin siitä, että jäljelle jäävästä materiaalista löytyy vastaukset tutkimuskysymyksiin ja tutkimusongelmaan ja tämän jälkeen aineisto ryhmitellään vielä järkeviksi kokonaisuuksiksi (Vilka 2021, 164). Kun olin saanut haastatteluaineiston materiaalista sekä kyselyssä esiintyneiden avointen kysymysten vastauksista selkeän ja perusteellisen käsityksen, ryhdyin pilkkomaan vastausmateriaalia pienempiin osiin. Apuna käytin tekstinkäsittelyohjelmaa, käytännössä erottelin eri väreillä yliviivaamalla jokaisen vastaajan vastauksista ajatuksia, asiasanoja ja yhteneväisyyksiä, joiden avulla etsin vastauksia opinäytetyön tutkimuskysymyksiin. Teemoittelulla ja antamalla asiasisällöille aineistoon liittyvät nimet, aineisto saadaan järkevään muotoon (Kananen 2015, 171). Sanojen ja asiasisällön teemoittelun ohessa järjestelin esille nousseet seikat selkeään järjestykseen lisäten samalla omia merkintöjä ja huomioita.

Tämän jälkeen asettelin pääasiat ja yhteneväisyydet tutkimuskysymysten alle johtopäätösten tekemistä ja tutkimuskysymyksiin vastausten löytämistä varten. Kyselyn valintakysymyksiin liittyvän aineiston analysoin Webropol-raportointityökalun tekemien taulukoiden avulla. Tämä sähköinen sovellus nopeutti näiden vastausten osalta johtopäätösten tekemistä huomattavasti.

Kyselyn ja haastatteluiden analysoinnissa jätin vastaajien tiedot pois anonymiteetin säilyttämiseksi, niillä ei ole muutenkaan varsinaista merkitystä tämän tutkimuksen kannalta. Tutkimuksen tarkoituksena oli löytää vastaukset tutkimuskysymyksiin sekä tuoda rikostorjunnan työntekijöiden kokemuksia esille. Saaduista vastauksista etsin merkityksellisimmät kehitysideat sekä rikostorjunnan henkilöstön näkemykset, jotka esitellään raportissa sanallisesti sekä kuvien avulla. Tutkimusaineistoon liittyvä materiaali säilytetään opinnäytetyön valmistumiseen ja sen hyväksymiseen saakka, jonka jälkeen se hävitetään.

7 TULOKSET

7.1 Esihenkilöt

Haastattelu osoitettiin neljälletoista henkilölle, joista kysymyksiin vastasi kymmenen rikostorjunnan esihenkilöä, vastausprosentiksi muodostui noin 70 %. Vastanneista oli viisi tutkinnanjohtajaa ja viisi ryhmänjohtajaa tai vararyhmänjohtajaa. Jokainen haastateltava vastasi kaikkiin esitettyihin kysymyksiin. Vastauksen analyysissa on tarkoitus tuoda esille yleisesti Tullin rikostorjunnan esihenkilöiden näkemys sosiaalitoimen ja rikostorjunnan yhteistyöhön liittyvistä seikoista ja koulutukseen liittyvistä tarpeista. Yksikkö- tai paikkakuntakohtaista tietoa ei tuoda esille vastaajien anonymiteetin säilymiseksi. Tulosten esittämisen lisäksi nostan esille myös joitakin omia pohdintoja sekä havaintoja tämän tutkittavana olevan asian tiimoilta.

Sosiaalitoimen rooli Tullin rikostorjunnassa ja rikostorjunnan rooli sosiaalitoimessa

Haastattelun aluksi selvitettiin haastateltavien näkemystä siitä, mikä on sosiaalitoimen rooli Tullin rikostorjunnassa ja rikostorjunnan rooli sosiaalitoimessa. Vastauksissa oli näkyvissä hyvin erilaisia käsityksiä roolien merkityksestä. Yhden vastaajan mielestä rikostorjunnan rooli sosiaalitoimessa ja sosiaalitoimen

rooli rikostorjunnassa on hyvin vähäinen, vastauksella ei ollut perusteluita. Toisaalta yhdeksän vastaajaa kertoi rooleilla olevan merkitystä molempien viranomaisien työssä. Vastauksissa tuotiin esille ainoastaan alaikäisiin liittyviä seikkoja, vain yksi vastaaja mainitsi vastauksessaan aikuisiin liittyvän huolen ja Tullin roolin ilmoittamisvelvollisuudesta huoli-ilmoituksen muodossa.

Vastaajien mielestä rikostorjunnan rooli on olla aktiivinen yhteydenpidossa sosiaalitoimeen ja tehdä heille matalalla kynnyksellä asianmukaiset ilmoitukset alaikäisistä lapsista, jotka ovat syyllistyneet rikoksiin. Kahden vastaajan mielestä myös kotietsinnöillä tehdyistä havainnoista on hyvä ilmoittaa sosiaalitoimeen alaikäisiä lapsia tavatessa.

”Hyvin vähäinen...”

”Käsittääkseni alaikäisen rikoksesta epäillyn edusta on huolehdittu niin sanotusti riittäväällä tavalla, toisin sanoen esimerkiksi kuulustelutilanteeseen on osallistunut sekä alaikäisen vanhempi tai huoltaja sekä sosiaalitoimen edustaja, tai ainakin tälle on annettu tilaisuus osallistua kuulusteluun. Toisaalta tiedän tapauksia, joissa kuulustelutilaisuudesta on ilmoitettu ainoastaan huoltajalle, joka on myös ollut läsnä kuulustelussa, mutta sosiaalitoimeen ei ole asiasta ilmoitettu ollenkaan, edes jälkikäteen.”

”Rikostorjunnan rooli sosiaalitoimelle sen sijaan on mielestäni matalalla kynnyksellä ilmoittaa toimelle henkilöistä, jotka ovat joko ai-keissa syyllistyä rikokseen tai ovat jo siihen epäiltyinä. Aikaisella puuttumisella ja tiedonvaihdolla henkilön elämää haittaaviin ongelmiin pystytään reagoimaan nopeammin.”

Vastaajien mielestä sosiaalitoimen rooli on huolehtia lasten ja nuorten oikeuksista esitutkinnassa ja tulla tietoiseksi rikosprosessista lapsen tai nuoren turvallisen ja tasapainoisen kehityksen takaamiseksi.

”Sosiaalitoimen rooli korostuu kokemuksieni perusteella nuoren rikoksesta epäillyn rikoskierteen katkaisussa ja/tai elämänsuun-

nan muuttamisessa. Sosiaalitoimelle pyritään mahdollisimman nopeasti ilmoittamaan niistä henkilöistä, joiden Tulli esitutkinnan aikana kokee tarvitsevan sellaista apua ja ohjausta, jota nuoren omat vanhemmat eivät osaa antaa.”

Varhainen puuttuminen ja lapsen edun arviointi Tullin rikostorjunnan tehtävissä ja sen yksikkökohtainen toteutuminen

Seuraavaksi haastateltavilta kysyttiin varhaisesta puuttumisesta ja lapsen edun arvioinnista ja sen toteutumisesta tutkivissa yksiköissä. Vastauksissa korostui nuoren tai lapsen aluillaan olevan rikoskierteen katkaiseminen, perheen tuen tarpeen havaitseminen, elämänsuuntaa heikentäviin seikkoihin puuttuminen ja lastensuojeluilmoitusten tekeminen. Yhdessä vastauksessa tuotiin esille huolellinen taustatyön tekeminen ennen tehtävälle lähtöä.

Vastauksissa painottui myös yhteistyön tärkeys sosiaalitoimen kanssa.

”Pelkkä havainto ei riitä, vaan tiedot havainnosta on jaettava eteenpäin, jotta sosiaalitoimi voi puuttua asiaan.”

Koulutuksen tarve nousi vahvasti esiin.

”Varhaista puuttumista ja lapsen edun arviointia ei ole mielestäni millään tavalla koulutettu Tullin kursseilla...”

Yksikkökohtaiseen toteutumiseen lasten edun arvioinnin ja varhaisen puuttumisen osalta vastauksissa oli hajontaa. Yksi haastateltava vastasi näiden seikkojen toteutuvan yksikössä hyvin ja kaksi haastateltavaa oli sitä mieltä, ettei heidän yksikössään nämä toteudu lainkaan.

”Mielestäni omassa yksikössäni ei juurikaan toteuteta varhaista puuttumista tai varsinkaan lapsen edun arviointia, itse asiassa aiheesta ei ole yksikössä käyty edes minkäänlaista keskustelua.”

Tullin tutkijoiden lapsen edun tapauskohtainen arviointi

Lapsen edun tapauskohtaisen arvioinnin hallitsemiseen liittyviä seikkoja kysyttäessä esimiehet vastasivat lähes yhteneväisesti. Ainoastaan kaksi vastaajaa oli sitä mieltä, ettei tutkijan ole tarpeen hallita lapsen edun tapauskohtaista arviointia. Loput kahdeksan oli sitä mieltä, että tutkijoiden tulee hallita lapsen edun tapauskohtainen arviointi. Vastauksissa tuotiin myös esille, että tutkijoilla tulisi olla vähintäänkin jonkinlaista osaamista lapsen edun tapauskohtaisesta arvioinnista.

”Ainakin jollain tasolla. Vertailutasona voisi pitää poliisin rikostutkijoita.”

”Pitäisi. On yhteiskunnallisesti merkityksellistä, että niin Tullin tutkijan kuin minkä tahansa viranomaisen pitäisi tunnistaa tilanteessa mahdollinen lapsen/nuoren etu.”

Vastauksissa kaivattiin myös lasten kanssa toimimiseen liittyvää koulutusta ainakin osalle tutkijoista.

”Olisi varmastikin hyvä, että jokaisessa yksikössä olisi ainakin muutama tutkija, jotka olisi koulutettu toimimaan lasten kanssa. Samoilla henkilöillä voisi olla myös paremmat edellytykset hallita lasten etujen arviointia.”

Tullin rikostutkijoiden lastensuojeluosaaminen

Haastattelussa selvitettiin esihenkilöiden näkemys tutkijoiden lastensuojeluosaamisesta ja mitä heidän tulisi siitä tietää. Vastauksissa tuli ilmi, että olennaisinta on tietää milloin, miksi ja millä tavoin sosiaaliviranomaiseen on oltava yhteydessä sekä ajan tasalla olevat yhteystiedot. Vastauksissa myös mainittiin, että tutkijoiden tulisi hallita lastensuojelulain ja lastensuojelun perusteet tehtävien oikein suorittamiseksi sekä lastensuojeluilmoituksen tekeminen olisi hallittava. Yhdessä vastauksessa tuotiin esille viranomaisen velvollisuus tarjota perheelle apua jo varhaisessa vaiheessa sekä ohjata perhe tai lapsi sosiaalihuollon tai lastensuojelun pariin.

”Jokaiselle rikostutkijalle tulisi olla itsestään selvää lastensuojeluilmoituksen tekeminen tarvittaessa ja se, että ilmoitusvelvollisuus ei ole harkinnanvarainen vaan lakisääteinen.”

Lastensuojeluilmoitukset ja huoli-ilmoitukset

Seuraavaksi kysyttiin, jääkö rikostorjunnassa lastensuojeluilmoituksia ja huoli-ilmoituksia tekemättä ja jos, niin mikä siihen on syynä. Haastateltavista ainoastaan yksi vastasi, että lastensuojeluilmoituksia ja huoli-ilmoituksia ei jää tekemättä. Kahdessa vastauksessa sanottiin, ettei niitä pääsääntöisesti jää tekemättä, mutta on voinut jäädä. Yhden haastateltavan mukaan, alaikäisten rikoksesta epäiltyjen osalta ilmoituksia ei jää tekemättä, mutta huoli-ilmoituksia jää tekemättä ja loput kuusi vastasivat, että molempia ilmoituksia jää tekemättä.

Vastauksissa tuotiin esille se, että varsinkin huoli-ilmoituksia jää tekemättä, mutta myös lastensuojeluilmoituksia jätetään tekemättä. Vastausten perusteella yleisimpinä syinä tekemättä jäämiseen ovat koulutuksen puute, kiire, ilmoittamiskynnys ja tutkinnanjohtajan vastuu. Kaksi vastaajista koki lastensuojeluilmoituksen tekemisen voivan haitata kuulusteluiden sujumista.

”Huoli-ilmoituksia ei ole koskaan tehty, en ole sellaisista kuullutkaan koskaan.”

”Mikäli lapsi/nuori on esim. koulussa etsinnän ajan niin välttämättä huoli lapsen kehityksestä ei tällöin herää.”

Tutkinnanjohtajan kannustaminen ja esimerkkinä toimiminen tuotiin myös esille.

”Yksikössä ei ole ohjeistettu ilmoitusten tekemiseen, eikä niiden tekemiseen kannusteta. Myöskään tutkinnanjohtajan puolelta tätä asiaa ei tuoda esille...”

Yhdessä vastauksessa tuotiin esille koulutuksen puutteen ja kuulustelun hankaloitumisen lisäksi myös tutkijoiden työmotivaatio ja tehtävien suorittamisen tahtotila.

”Kyllä jää. Koulutuksen puute, ajatellaan että ei ilmoitusta tarvitse tehdä ja käytetään omaa harkintaa siinä liikaa, virkamiehen suurin voimavara on laiskuus, ajatellaan että se on yksi paperi lisää täytettäväksi, ilmoitus voi haitata myös tulevaa kuulustelua.”

Tutkijoiden osaaminen liittyen lapsen edun ja aikuisikäisten huolen arviointiin ja tutkijoiden lisäkoulutuksen tarve

Seuraavaksi haastattelun avulla selvitettiin esihenkilöiden näkemys tutkijoiden osaamisesta ja lisäkoulutuksen tarpeesta lapsen edun arviointiin ja aikuisikäisten huolen arvioimiseen liittyen. Vastajaat olivat lähes yksimielisiä. Vastajaista yhdeksän oli sitä mieltä, että koulutusta tarvitaan, ainoastaan yksi vastaaja ei näe koulutukselle erityistä tarvetta. Vastauksissa nousi esille koulutuksen tarve Tullin kursseilla sekä yksikkökohtainen opettaminen, yhdessä vastauksessa tuotiin esille ehdotuksena tutkijoille ja tutkinnanjohtajille osoitettu verkkokoulutus. Yksi haastateltava painotti vastauksessaan erityisesti tutkinnanjohtajien osaamista ja vastuuta sekä koulutuksen tarvetta erityisesti tutkinnanjohtajakurssilla.

”Ei ehkä niinkään lisäkoulutukselle vaan ylipäätään koulutukselle on tarvetta.”

”Lisäkoulutukselle olisi ehdottomasti tarvetta molempien osa-alueiden osalta.”

Yksi vastaaja oli koulutustarjonnasta sitä mieltä, että koulutuksen tulisi olla toistuvampaa.

”Ei ole riittävää, sillä näitä asioita ei ole meidän koulutuksessa huomioitu juuri ollenkaan. Pelkkä koulutus kursseilla ei riitä, vaan pitäisi olla jatkuvampaa opetusta.”

Alaikäisten tekemien rikosten tutkinta Tullissa

Seuraavaksi selvitettiin, toteutuuko Tullin tutkivissa yksiköissä se, että alaikäisten tekemiä rikoksia tutkivat pääasiassa alaikäisten rikoksiin perehtyneet tutkijat. Seitsemän vastaajaa vastasi, ettei toteudu. Kolme vastaajista oli sitä mieltä, että jokseenkin toteutuu.

Yhden haastateltavan mukaan Tullissa ei ole tarvetta tutkijoille, jotka olisivat perehtyneet alaikäisten tekemien rikosten tutkintaan ja yhden vastaajan mielestä ei nähdä mitenkään erityisen suurta tarvetta tällaiselle erityisosaamiselle. Kolmen vastaajan mielestä alaikäisten tekemiä rikoksia ei anneta selvitettäväksi uusille tutkijoille ja loput vastaajat olivat sitä mieltä, että kaikki tutkivat tasapuolisesti myös alaikäisten tekemiä rikoksia.

”Ei toteudu. Meillä ei ole erikseen koulutettu alle 18-vuotiaisiin liittyvien rikosten tutkijoita, vaan ”kaikki tutkivat kaikkea”.

”...erikseen koulutettuja rikostutkijoita ei ole. Ei tokikaan olisi pois-suljettua, että muutama tutkija koulutettaisiin tälle sektorille.”

Tullin rikostorjunnan ja sosiaalitoimen yhteistyön kehittämideoita

Viimeinen haastattelukysymys koski Tullin rikostorjunnan ja sosiaalitoimen yhteistyön kehittämistä. Yhdeksän vastaajaa ilmoitti tärkeimmän kehityskohteen olevan koulutus. Vastaajat toivoivat koulutuksen olevan paikallistasolla toteutettavaa molemminpuolista opetusta. Yhtenä ajatuksena oli myös koulutusten lisääminen Tullin kursseille. Vastausten perusteella kehitettäviä kohteita ovat tutustuminen työntekijöihin, paikallisen yhteistyön tiivistäminen ja säännölliset tapaamiset. Tapaamisten yhteydessä tarjoutuu mahdollisuus tuoda esille myös ajankohtaisia ja oleellisia asioita sekä tilaisuus voimassa olevista ilmiöistä keskustelemiseen. Näiden lisäksi vastaajien mielestä tärkeitä kehityskohteita ovat myös vastuu- ja yhdyshenkilötoiminta ja helposti saatavilla olevat yhteystiedot.

”Tietämys prosessista puolestaan madaltaa (tai jopa poistaa kokonaan) kynnystä toimia tilanteissa, joissa on syytä kääntyä sosiaalitoimen puoleen. Silloin kun prosessin kulku on selkeä, tulee toiminnasta ajan myötä automaatio, jolloin esimerkiksi lastensuojeluilmoituksia ei jää tekemättä.”

Tapaamiset työntekijöiden kesken ja vastavuoroinen, paikallinen kouluttaminen nousivat vahvasti esille yhteistyön kehittämiseksi.

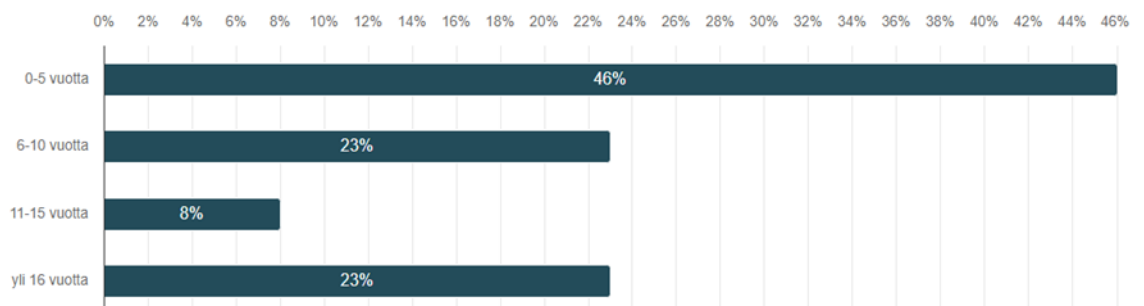
”Ristiinvetoja sillä tavoin, että sossu opettaa meitä ja me sossua. Koulutusta siten, että käytännön työntekijät kouluttavat toisiaan, ei yksikön päälliköt.”

”Sosiaalitoimen pitäisi käydä kouluttamassa tutkijoita sekä paikallistasolla kehittää yhteistyötä ja tulla tutuksi. Helpompi ottaa yhteyttä, kun tuntee edes jotenkin.”

7.2 Tutkijat

Kysely osoitettiin kahdellekymmenelle viidelle tutkijalle, joista kolmesta vastasi. Määrä on noin puolet kyselyn vastaanottaneista tutkijoista. Vastauksissa näkyy tutkijoiden mielenkiintoisia näkemyksiä ja ajatuksia sosiaalitoimeen liittyvistä tehtävistä, ilmoituksista ja käsitteistä. Esille nousee myös tutkijoiden esittämiä ideoita ja ajatuksia sosiaalitoimen ja rikostorjunnan yhteistyön kehittämiseksi.

Kuinka pitkään olet työskennellyt Tullin rikostorjunnassa tutkijana?
Vastaajien määrä: 13

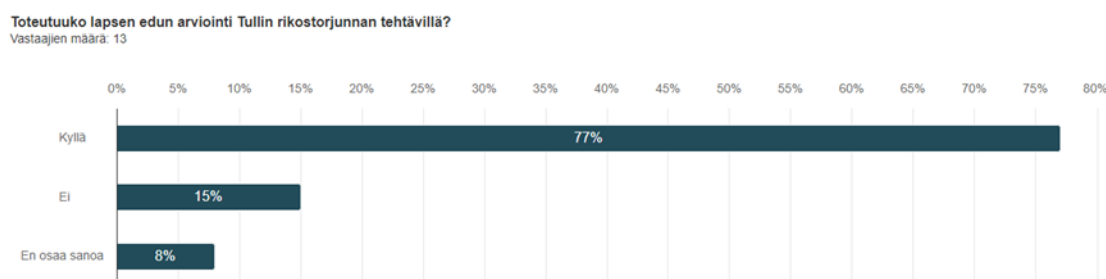

Kuva 3. Tutkijoiden työskentelyaika Tullin rikostorjunnassa.

Ensimmäisenä kyselyssä selvitettiin tutkijoiden työvuosien määrää Tullin rikostorjunnassa. Tutkijoista hieman alle puolet 46 % oli työskennellyt Tullin rikostorjunnassa alle viisi vuotta, 23 % tutkijoista on työskennellyt 6–10 vuotta, 8 % on työskennellyt 11–15 vuotta ja loput 23 % on työskennellyt yli 16 vuotta. (Kuva 3.)

Lapsen edun arvioiminen rikostorjunnan tehtävillä

Seuraavaksi selvitettiin tutkijoiden tietämystä lapsen edun arvioinnista ja sen toteutumisesta Tullin rikostorjunnan tehtävillä.

Kuva 4. Tutkijoiden näkemys lapsen edun toteutumisesta Tullin rikostorjunnan tehtävillä.

Vastaajista 77 % on sitä mieltä, että lapsen edun arviointi toteutuu rikostorjunnan tehtävillä, vastaajista 15 % kokee, ettei se toteudu ja 8 % ei osaa sanoa (kuva 4).

Lapsen edun arvioinnin ja sen toteutumisen lisäksi tutkijoilta kysyttiin avoimella kysymyksellä, mitä lapsen edun arviointi tarkoittaa Tullin rikostorjunnassa. Vastauksissa kerrottiin sen olevan muun muassa lapsen edun valvontaa rikostorjuntatehtävissä, esitutkintatoimenpiteiden suorittamista mahdollisimman vähäisen haitan periaatteella, huoltajaan kohdistuvien esitutkintatoimenpiteiden vaikutusta lapseen, sosiaalitoimen edustajan ja huoltajan läsnäoloa kuulustelussa ja rikoksesta epäiltynä olevan lasten huomioimista kuulustelutilanteessa.

”Lapsen erityisaseman huomioiminen, joko rikosprosessissa tai olosuhteissa.”

”...Edun arviointi riippuu myös missä asemassa lapsi tai alaikäinen on. Mikäli hän on rikoksesta epäiltynä, tulee pyrkimyksenä

olla rikollisen toiminnan lopettaminen ja ohjaaminen siitä pois. Mikäli lapsi kuuluu perheeseen, jossa vanhemmista jompi kumpi on tehnyt tai epäillään tehneen rikoksen, tulee tilannetta aina arvioida lastensuojelun ammattilaisten kanssa.”

”Lapsen etu tulisi aina arvioida osana kokonaisuutta. On myös eroa, onko lapsi itse rikoksesta epäiltynä, vaiko osallisena asiassa, kuten jos ainut vanhempansa täytyy ottaa kiinni ja vangita siten, että lapselle ei jää tilanteessa toista huoltajaa, kenen hoiviin voisi jäädä. Käytännössä lasten asioista voi kaikissa tilanteissa konsultoida sosiaalipalveluita ja lastensuojelua, vaikkei aihetta huoli-ilmoitukseen vielä olisikaan. Lapsen ei tulisi koskaan joutua kärsimään aiheettomasti eikä ylimääräistä läheistensä tekojen tähden.”

Esimiesten osaaminen ja ammattitaito tuotiin myös esille.

”Osataan arvioida tarvitseeko tehdä lastensuojeluilmoitus. Osaako esimiehet?”

Seuraavassa avoimessa kysymyksessä kysyttiin, miten Tullin rikostorjunnan tehtävillä toteutetaan tai voidaan toteuttaa varhaista puuttumista lapsen etua ajatellen. Vastauksista nousi esille hyvin erilaisia näkemyksiä ja käsityksiä. Vastauksissa tuotiin esille esimerkiksi avun tarjoaminen ja ohjaaminen sosiaalialan ammattilaisen pariin, eri ammattiryhmien osaamisen hyödyntäminen, lapsen turvallisuuden huomioiminen, soitto sosiaaliviranomaiselle tavattaessa lapsia kotietsinnöillä, alaikäisiä valistamalla sekä yhteistyöllä vanhempien kanssa. Kahden vastaajan mielestä Tullissa ei varhaista puuttumista toteuteta lainkaan.

”Ei varmaa toteuteta mitenkään. Olisi tarve osata enemmän asiasta. Esimiesten pitää olla esimerkki ja kiinnostuneita aiheesta.”

”Viivytyksettä suoritettu esitutkinta on lapsen etujen mukaista.”

”Lähinnä vain tekemällä se lastensuojeluilmoitus / keskustelemalla myös asiasta, kun sosiaalitoimi ottaa yhteyttä.”

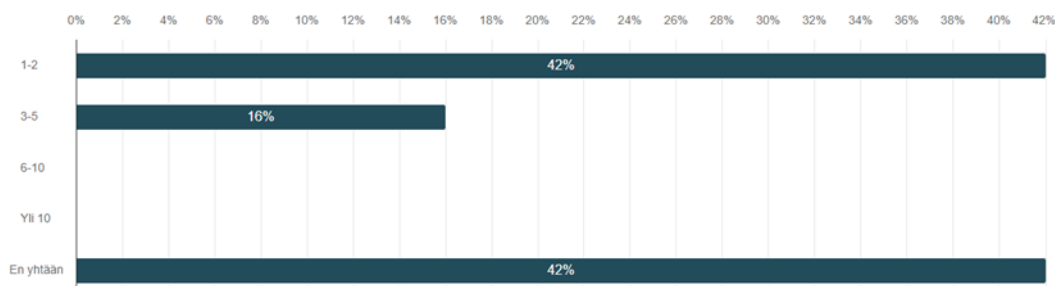
Vastauksissa nousi esille myös tutkinnanjohtajan osaaminen ja esimerkki sekä tutkijoiden motivaation puute.

”Ensimmäinen taso on, että tutkinnanjohtajat tuntevat, mitä pelkästään laki velvoittaa viranomaisia tekemään. Tutkinnanjohtajilta toimintatapojen pitää valua tutkijoille. Tutkijoiden persoonasta ja motivaatiosta riippuu, miten kattavasti he osaavat ja ymmärtävät ajatella lapsen etua tutkinnoissa. Moni valitettavasti tekee asioita kaavamaisesti ja suorittaa vain vähimmäismäärän työtä, jolla pääsee jutuista eroon.”

Sosiaalitoimeen tehtävät ilmoitukset

Tutkijoiden toimesta lastensuojeluilmoituksia viimeisen kahden vuoden aikana on tehty vastausten perusteella hyvin vähän laissa määritellystä viranomaisvelvoitteesta huolimatta. Pitkän työkokemukseni perusteella olen havainnut, että esitutkinnoissa kuitenkin tavataan rikoksesta epäiltyjä alaikäisiä sekä erityisesti rikoksesta epäiltyjen aikuisten alaikäisiä lapsia suhteellisen paljon.

Kuinka monta lastensuojeluilmoitusta olet työtehtävissäsi tehnyt viimeisen kahden vuoden aikana?
Vastaajien määrä: 12

Kuva 5. Tutkijoiden tekemien lastensuojeluilmoitusten määrä viimeisen kahden vuoden aikana.

Kysymykseen vastasi kaksitoista tutkijaa. Viimeisen kahden vuoden aikana 42 % vastanneista tutkijoista on tehnyt lastensuojeluilmoituksia 1–2 kappaletta, 16 % tutkijoista on tehnyt ilmoituksia 3–5 kappaletta ja 42 % tutkijoista ei ole tehnyt yhtään lastensuojeluilmoitusta (kuva 5).

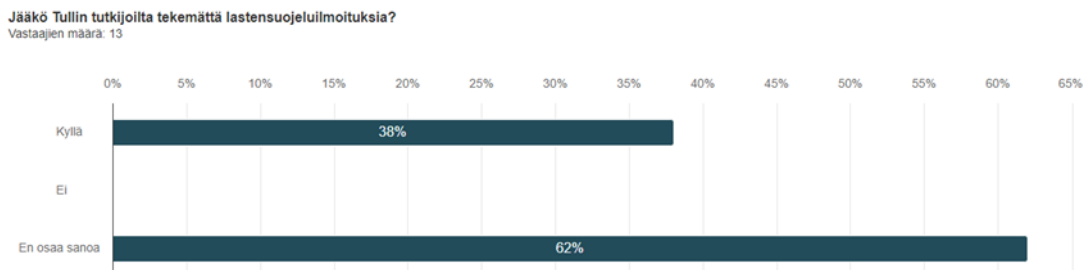
Seuraavaksi selvitettiin lastensuojeluilmoituksiin johtaneita syitä.

Kuva 6. Tutkijoiden näkemys lastensuojeluilmoitusten tekemiseen johtaneista syistä.

Tähän kysymykseen saatiin vastaus yhdeksältä tutkijalta. Lastensuojeluilmoitusten tekemisen syynä on ollut alaikäinen rikoksesta epäilty (78 %), rikoksesta epäillyn alaikäinen lapsi (33 %) tai epäillyn "bonuslapsi" (22 %) ja alaikäisen huolta aiheuttaneet kasvuolosuhteet tai käyttäytyminen (11 %) (kuva 6).

Lastensuojeluilmoitusten tekemiseen liittyvä kysymys vaikutti olevan hieman haastava vastattava. Tässä kysymyksessä tutkijat joutuivat pohtimaan jääkö lastensuojeluilmoituksia tekemättä.

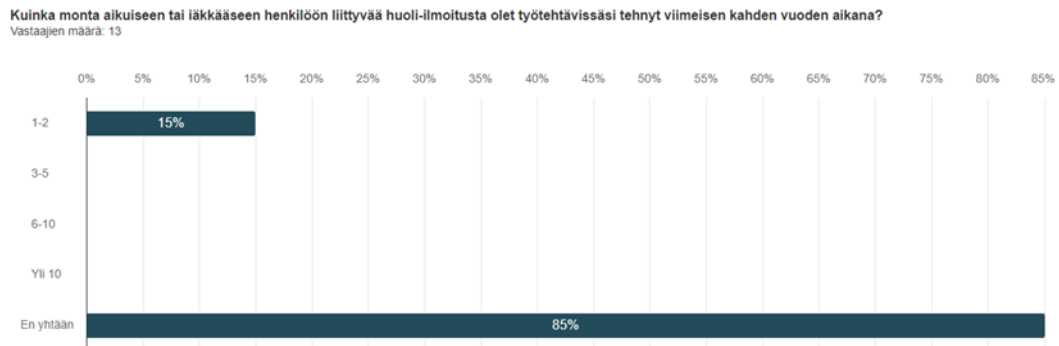

Kuva 7. Lastensuojeluilmoitusten tekeminen.

Kysyttäessä jääkö Tullin tutkijoilta tekemättä lastensuojeluilmoituksia, myöntävästi vastasi 38 % ja en osaa sanoa vastasi yli puolet eli 62 %. Yhtään ei-vastauksia tähän kysymykseen ei tullut. (Kuva 7.)

Kyselyn avulla selvitettiin, kuinka paljon vastaajat ovat tehneet huoli-ilmoituksia viimeisen kahden vuoden aikana. Vastausten perusteella huoli-ilmoituksia

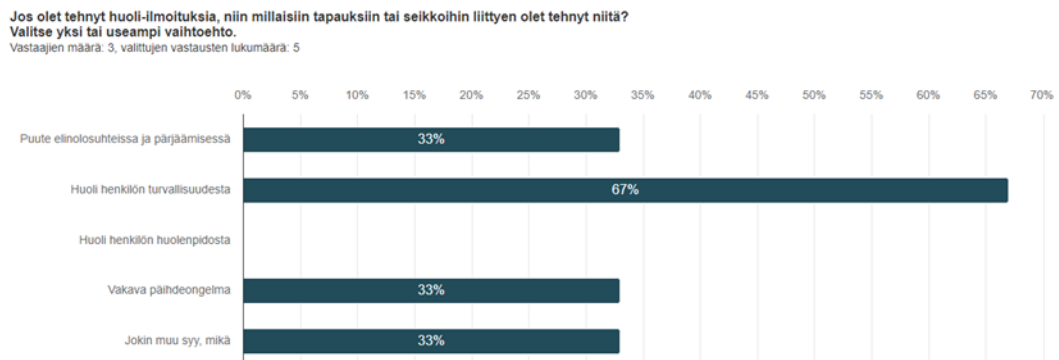
on Tullin rikostorjunnan toimesta tehty hyvin vähän. Huoli-ilmoitus pelkästään käsitteenä on Tullin rikostutkinnassa hyvin vieras.

Kuva 8. Tutkijoiden toimesta tehtyjen huoli-ilmoitusten määrä viimeisen kahden vuoden aikana.

Vastaajista kaksi henkilöä eli 15 % kertoo tehneensä viimeisen kahden vuoden aikana 1–2 kappaletta huoli-ilmoituksia ja loput yksitoista vastaajaa eli 85 % ei ole tehnyt kyseisiä ilmoituksia lainkaan (kuva 8).

Seuraavaksi selvitettiin huoli-ilmoituksen tekemiseen liittyviä syitä. Tutkijoista kolme henkilöä antoi vastauksensa tähän kysymykseen.

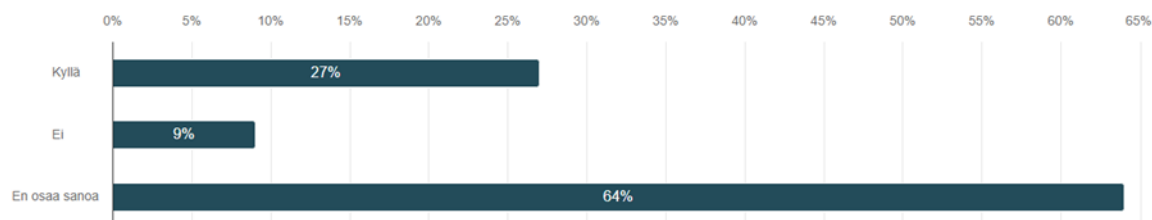

Kuva 9. Tutkijoiden näkemys huoli-ilmoituksen tekemiseen johtaneista syistä.

Kysymykseen vastasi kolme tutkijaa. Vastanneista yksi eli 33 % kertoi tehneensä huoli-ilmoituksen tilanteessa, jossa on ilmennyt puutteita henkilön elinolosuhteissa tai pärjäämisessä, kaksi eli 67 % vastasi ilmoituksen tekemiseen johtaneen syyn olevan huoli henkilön turvallisuudesta ja yksi eli 33 % vastasi ilmoittamisen syyksi henkilön vakavan päihdeongelman. Tutkijoista yksi eli 33 % valitsi tekemänsä ilmoituksen syyksi vaihtoehdon muu syy ja kertoi syyn olevan huoli muiden turvallisuudesta. (Kuva 9.)

Seuraavaksi selvitettiin jääkö tutkijoilta huoli-ilmoituksia tekemättä. Tähän kysymykseen vastasi yksitoista tutkijaa.

Jääkö Tullin tutkijoilta tekemättä huoli-ilmoituksia?
Vastaajien määrä: 11

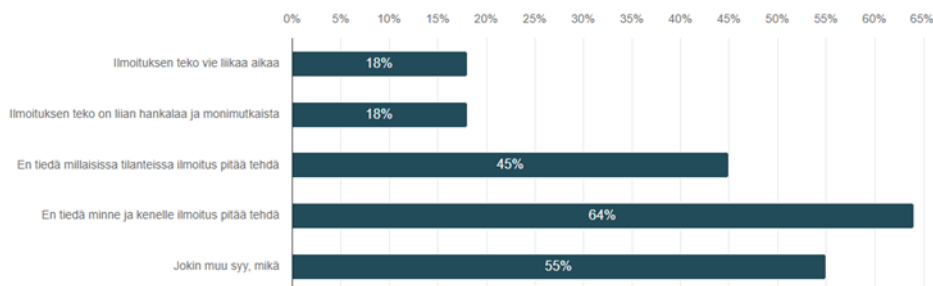

Kuva 10. Huoli-ilmoitusten tekeminen.

Vastanneista kolme eli 27 % on sitä mieltä, että huoli-ilmoituksia jää tekemättä, yksi eli 9 % vastasi, että ilmoituksia ei jää tekemättä ja loput seitsemän vastaajaa 64 % ei osannut sanoa (kuva 10).

Tutkijoiden vastausten perusteella lastensuojeluilmoitusten ja huoli-ilmoitusten tekemättä jättämiseen on suurimpana ongelmana epävarmuus.

Jos tutkijoilta jää tekemättä lastensuojeluilmoituksia ja huoli-ilmoituksia, niin miksi mielestäsi niitä jää tekemättä?
Valitse yksi tai usempi vaihtoehto.
Vastaajien määrä: 11, valittujen vastausten lukumäärä: 22

Kuva 11. Tutkijoiden näkemys lastensuojeluilmoitusten ja huoli-ilmoitusten tekemättä jättämisen syistä.

Vastanneista yhdestätoista tutkijasta kaksi eli 18 % kokee ilmoitusten teon vievän liikaa aikaa ja kaksi eli 18 % kokee ilmoituksen tekemisen olevan hankalaa ja monimutkaista. Viisi vastaajaa 45 % tutkijoista ei tiedä millaisissa tilanteissa ilmoitus tulee tehdä ja vastaajista seitsemän eli 64 % ei tiedä minne ja kenelle ilmoitus tehdään. Ilmoituksen tekemättä jäämisen syyksi muun syy ilmoitti kuusi eli 55 % vastaajista. (Kuva 11.)

Tutkijoiden vastausten perusteella huoli-ilmoitusten tekemättä jäämisen suurin syy on epätietoisuus, muita esille nousseita syitä ovat muun muassa kiire ja koulutuksen puute.

”En tiedä mikä on huoli-ilmoitus!”

”Tutkinnassa on niin kiire ja niin monta asiaa, jotka laki velvoittaa hoitamaan tietyissä aikaraameissa, että kaikki, mitä voi jättää tekemättä, jää toisilta tutkijoilta tekemättä.”

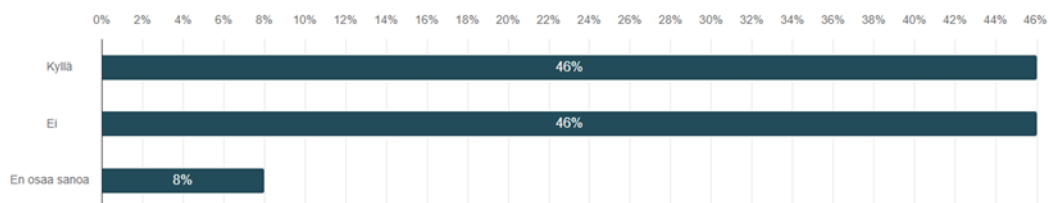
”Huoli-ilmoitusten osalta ymmärrys koko asiasta luultavasti vähäinen.”

Vastauksissa tuotiin esille myös Tullin antaman koulutuksen ja poliisikoulutuksen erot.

”Poliisikoulutuksessa ilmoitusten tekemiseen koulutettiin. Tullissa ollessani niistä ei ole edes puhuttu mitään, saati annettu koulutusta, miten ja milloin ilmoituksia tehdään.”

Kyselyn avulla selvitettiin, onko tutkijoiden lastensuojeluun ja huoli-ilmoituksiin liittyvät käytänteet selkeitä ja tuttuja.

Onko lastensuojeluilmoituksen ja huoli-ilmoituksen tekemiseen liittyvät käytänteet sinulle tuttuja ja selkeitä?
Vastaajien määrä: 13

Kuva 12. Tutkijoiden näkemys lastensuojeluilmoituksen ja huoli-ilmoituksen käytänteiden selkeydestä ja tuntemisesta heidän työssään.

Noin puolet 46 % tutkijoista vastasi lastensuojeluilmoituksen ja huoli-ilmoituksen tekemiseen liittyvien käytänteiden olevan tuttuja ja selkeitä. Vastaavasti 46 % on sitä mieltä, että ilmoitusten tekemisen perusteet eivät ole tuttuja ja selkeitä, 8 % vastaajista ei osaa sanoa. (Kuva 12.)

Tutkijoilta kysyttiin avoimella kysymyksellä, mitä heidän tulisi oppia ja tietää lastensuojelusta. Vastaaajien mukaan tiedettäviä ja opittavia asioita ovat lastensuojelulaki, yleinen toimintamalli, oma rooli ja tehtävät sekä käytännön toimiin liittyvät tehtävät. Lisäksi vastauksissa tuli ilmi puuttuminen ja ilmoittaminen matalalla kynnyksellä sekä neuvon kysymisen mahdollisuus ja sosiaalitoimen yhteystietojen saaminen.

”Tutkijoiden olisi hyvä ymmärtää, että lastensuojeluilmoituksen tekemiseen ei tarvita väkivaltaa tai muuta raflaavaa, ja että kynnys ilmoituksen tekemiseen tulee olla matala.”

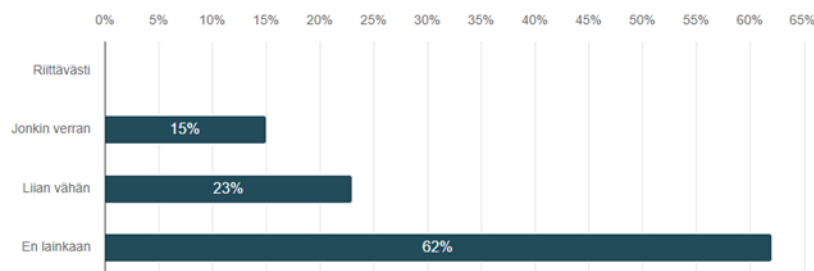
”Itse ei tulisi kantaa vastuuta siitä, pitääkö ilmoitus tehdä vai ei, vaan sitä voi vähintäänkin aina kysyä lastensuojelusta aina, kun kohtaa lapsen rikosasioiden yhteydessä.”

”Lähinnä opettaa ja kerrata miksi lastensuojeluilmoitus on tärkeä tehdä Mielestäni yhtään lastensuojeluilmoitusta ei saa jäädä tekemättä !!”

Koulutuksen tarve

Kyselyn avulla selvitettiin myös tutkijoiden koulutuksen tarvetta. Vastausten perusteella tutkijat eivät koe saaneensa Tullilta riittävästi koulutusta liittyen lapsen edun arviointiin ja varhaiseen puuttumiseen liittyviin seikkoihin eikä esimerkiksi sosiaalitoimeen tehtävien ilmoitusten tekemiseen.

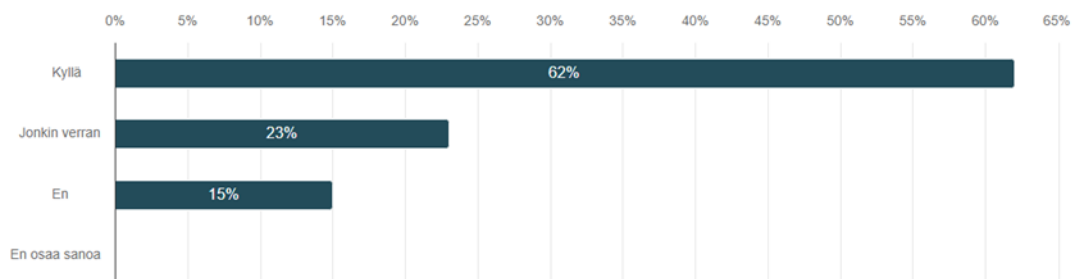
Oletko saanut Tullilta koulutusta (Tullin järjestämät kurssit) lapsen edun arviointiin ja varhaiseen puuttumiseen liittyviin seikkoihin sekä esimerkiksi lastensuojeluilmoitusten ja huoli-ilmoitusten tekemiseen?
Vastaaajien määrä: 13

Kuva 13. Tutkijoiden näkemys Tullilta saadun koulutuksen riittävydestä.

Vastaajista 62 % ei ole saanut lainkaan koulutusta, 23 % on saanut liian vähän koulutusta ja 15 % on saanut jonkin verran koulutusta. Riittävästi koulutusta ei vastausten perusteella ole saanut kukaan. (Kuva 13.)

Tarvitsetko lisäkoulutusta lapsen edun arviointiin, varhaiseen puuttumisen tai sosiaalitoimeen tehtäviin ilmoituksiin liittyen?
Vastaajien määrä: 13

Kuva 14. Tutkijoiden näkemys lisäkoulutuksen tarpeesta.

Vastaajista suurin osa toivoo saavansa lisäkoulutusta. Yli puolet vastaajista, 62 % tutkijoista toivoo saavansa lisäkoulutusta lapsen edun arviointiin, varhaiseen puuttumiseen ja sosiaalitoimeen tehtäviin ilmoituksiin liittyen, 23 % toivoo saavansa jonkin verran koulutusta, ainoastaan kaksi henkilöä eli 15 % vastaajista ei koe tarvitsevänsä lisäkoulutusta. (Kuva 14.)

Tutkijoiden kommentteissa esille nousee osaamisen puute ja näin ollen koulutuksen tarve. Kaivataan peruskoulutusta, käytännön oheistusta ja tietoa, milloin ja miten ilmoituksia tehdään ja millä perustein. Opastusta tarvitaan varsinkin huoli-ilmoituksen tekemisessä.

”Käytännön tietoa milloin tulisi puuttua asioiden kulkuun niin lasten kuin myös iäkkäiden henkilöiden osalta.”

”Lähinnä huoli-ilmoituksen tekemisestä, milloin syytä tehdä?”

”En itse koe tarvitseväni koulutusta, mutta tutkintaryhmäni kaipaisi sitä kipeästi. Sosiaalityöntekijä voisi pitää tunnin läsnäolokoulutuksen, jossa kertoisi, milloin ilmoitus pitää tehdä. Ilmoituksen tekemisestä ei mielestäni tarvitsisi opettaa, sillä kukaan ei kuitenkaan muistaisi, miten se tehdään, kun ensimmäinen kerta tulee. Hyvät ohjeet riittäisivät, sillä niistä asian voisi tarkistaa.”

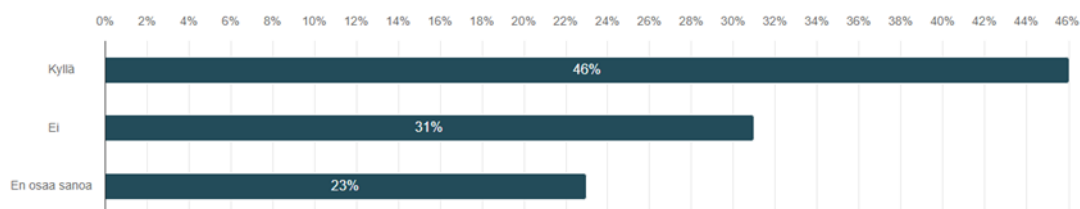
”...omassa ryhmässäni olisi huutava tarve koulutukselle huoli-ilmoituksista. Itse teen ne ryhmässämme juuri siksi, että se on minulle tuttu rutiini. Monelle se ei tule edes mieleen...”

Yhteistyön kehittäminen

Joillakin poliisilaitoksilla työskentelee sosiaalitoimen edustaja, joka aktiivisesti työskentelee poliisin kanssa yhteistyössä. Kyselyssä selvitettiin, helpottaisiko ja sujuvoittaisiko tutkijan työtä, jos Tullin rikostorjunnassa työskentelisi sosiaalitoimen edustaja.

Joillakin poliisilaitoksilla työskentelee sosiaalitoimen edustaja, jolta saa nopeasti vastauksia ja tukea mm. lastensuojelullisiin toimenpiteisiin liittyen. Helpottaisiko ja sujuvoittaisiko tutkijan työtä, jos Tullissa rikostorjunnan tukena työskentelisi sosiaalitoimen edustaja?

Vastaajien määrä: 13

Kuva 15. Tutkijoiden näkemys sosiaalitoimen edustajan tarpeellisuudesta Tullissa.

Lähes puolet vastaajista kokisi Tullissa työskentelevän sosiaalitoimen edustajan helpottavan heidän työtänsä. 46 % vastaajista vastasi kysymykseen myöntävästi, 31 % oli sitä mieltä, että sosiaalitoimen edustaja ei helpottaisi tutkijan työtä ja 23 % ei osannut sanoa. (Kuva 15.) Vastaajien näkemyksen perusteella Tullissa ei erityisesti ole kiinnostuttu sosiaalitoimen työskentelystä ja toivotaankin sosiaalitoimen edustajaa Tulliin tutkijoiden avuksi tai vähintäänkin yhteistyötä poliisilaitosten sosiaalityöntekijöiden kanssa.

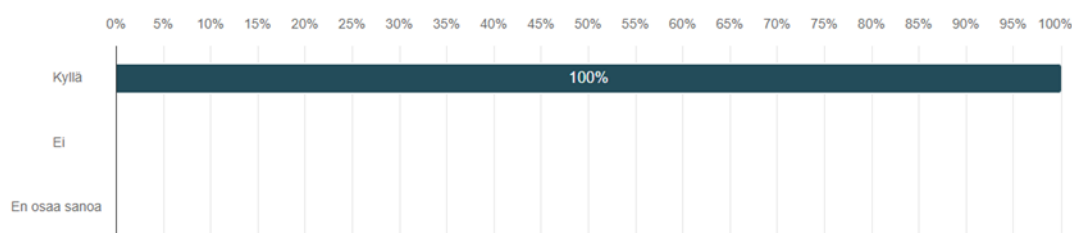
”Sosiaalityöntekijä tulliin”

”Tullissa ei olla kyllä yhtään kiinnostuttu sossun toiminnasta ja niiden työn tärkeydestä. Jos tullissa olisi, vaikka yks sossu tai joku, joka osaa lastensuojeluun ja täysi-ikäisten huoliin liittyvät asiat, helpottaisi se tutkijan työtä. Voisi kysyä neuvoa.”

”...Yhteiskäyttö poliisilaitoksien sosiaalitoimen edustajiin olisi varmasti riittävä, enkä usko, että Tulli tarvitsee omia edustajia. Tarvitaan kuitenkin keskusteluyhteys näihin edustajiin ja selkeät suunnaviivat siitä, miten asiat alaikäisten rikosasioissa hoidetaan...”

Kyselyssä selvitettiin Tullin rikostorjunnan ja sosiaalitoimen yhteistyön kehittämistarvetta. Tutkijat vastasivat täysin yksimielisesti heille esitettyyn kysymykseen yhteistyön kehittämisestä.

Onko Tullin rikostorjunnan ja sosiaalitoimen yhteistyötä tarpeen kehittää?
Vastaajien määrä: 13

Kuva 16. Tutkijoiden näkemys Tullin rikostorjunnan ja sosiaalitoimen yhteistyön kehittämistarpeesta.

Vastaajista kaikki eli 100 % oli sitä mieltä, että yhteistyötä Tullin rikostorjunnan ja sosiaalitoimen kanssa tulee kehittää (kuva 16). Tutkijoilta kysyttiin yhteistyöhön liittyviä kehittämisideoita ja vastauksista nousi esille koulutuksen tarve, verkostoituminen ja tutustuminen sosiaalitoimen yhteyshenkilöihin ja työntekijöihin. Kahdessa vastauksessa esille nousi myös Ankkuritiimin työntekijöiden pitämä koulutus ja yhteistyö heidän kanssaan. Yhdessä vastauksessa tuotiin esille myös se, että esimiesten tulisi kiinnostua sosiaalitoimeen liittyvistä tehtävistä.

”Omassa yksikössäni on ollut ankkuritiimin sosiaalityöntekijät kertomassa omasta työnkuvastaan ja antaneet koulutusta. Mm. tilanteista missä lastensuojeluilmoitus tulisi tehdä.”

”Madaltamalla yhteydenpitokynnystä...”

”Yhteisiä tapaamisia muutaman kerran vuodessa, tutkintayksiköistä muutama edustaja vaikka. Tiivis yhteydenpito, vaihdetaan

yhteystiedot. Helppo ottaa yhteyttä, kun tuntee. Esimiesten pitää kiinnostua myös. Koulutus!”

”Esimerkiksi yksi nimetty yhteyshenkilö, johon olla yhteydessä ja kysyä neuvoa/tehdä ilmoitukset.”

”Koulutuksen lisäämisellä sekä yhteistyöverkoston luomisella.”

7.3 Tullin koulutus

Koulutukselle osoitetut haastattelukysymykset koskivat Tullin järjestämää koulutusta rikostorjunnalle ja koulutusten sisältöä. Kysymyksissä selvitettiin tutkijoille osoitettua koulutustarjontaa liittyen lapsen edun arviointiin, sosiaalitoimeen tehtäviin ilmoituksiin sekä osaamisen erityistarpeisiin liittyen alaikäisiin rikoksentekijöihin sekä alaikäisiin liittyvien rikosten selvittämiseen ja tutkintaan. Näiden lisäksi pyydettiin kehittämisideoita liittyen tutkijoiden koulutukseen sosiaalitoimen tietojen ja taitojen osalta.

Aluksi haastateltavalta kysyttiin, millaista koulutusta tutkijoille on tarjolla ja miten Tullin koulutuksessa on huomioitu sosiaalitoimeen liittyvät tehtävät, onko tarjolla koulutusta lapsen edun arvioinnin osalta ja aikuisväestöön liittyvien huolenilmausten arvioimiseksi ja millaista tarjolla oleva koulutus on. Vastauksissa ilmeni, ettei vastaajan tietämyksen mukaan Tullin järjestämässä tutkijoiden koulutuksessa ole huomioitu sosiaalitoimeen liittyviä tehtäviä juuri mitenkään eikä Tullin koulutuksissa ole tarjolla koulutusta lapsen edun arvioimiseen tai aikuisväestön huolenilmausten arvioimiseksi.

Seuraavaksi selvitettiin, opiskellaanko tutkijoiden koulutuksessa lastensuojeluilmoituksen tai huoli-ilmoituksen tekemiseen liittyviä perusteita tai niihin liittyviä toimenpiteitä. Vastauksen ja vastaajan tietämyksen mukaan näitä asioita ei opiskella Tullin järjestämien koulutusten osalta. Vastaaja Tullin koulutuksesta ei osannut ottaa kantaa siihen, onko Tullin tutkijoille järjestämä koulutus riittävä liittyen lapsen edun tapauskohtaisen arvioinnin, aikuisen huolen arvioinnin ja sosiaalitoimen kanssa tehdyn yhteistyön osalta.

Haastattelun avulla selvitettiin myös, onko Tullin koulutuksessa huomioitu alaikäisten tekemiin tai alaikäisiin liittyvien rikosten selvittämiseen tarvittava tutkijoiden erityisosaaminen. Vastaajan mukaan Tullin koulutuksen osalta tällaista ei ole huomioitu. Viimeisenä kysymyksenä haastattelussa kysyttiin, miten tutkijoiden koulutusta voisi vastaajan mielestä kehittää sosiaalitoimeen liittyvien tietojen ja taitojen osalta. Vastaaja ei osannut nimetä tähän mitään kehittämisideoita. Vastauksesta ilmeni, ettei tällaiseen koulutukseen liittyviä tarpeita ole tullut esille eikä sitä, että esimerkiksi koulutuksen puute olisi johtanut epäkohtiin.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli löytää ideoita Tullin rikostorjunnan ja sosiaalitoimen yhteistyön kehittämiseksi sekä selvittää rikostorjunnassa työskentelevien tämänhetkistä osaamista liittyen lapsen edun arviointiin ja varhaiseen puuttumiseen liittyviin seikkoihin. Lisäksi tarkoituksena oli selvittää rikostorjunnan työntekijöiden koulutustarvetta sosiaalitoimeen liittyvien tehtävien osalta. Haastattelut osoitettiin Tullin rikostorjunnan esihenkilöille ja Tullin koulutukseen sekä kysely tutkijoille. Heidän antamien vastausten avulla päästiin tekemään johtopäätöksiä eri tehtävissä työskentelevien näkökulmista. Keräämällä vastauksia suorittajaportaalta, esihenkilöiltä ja koulutuksesta, pyrittiin myös parantamaan tutkimuksen luotettavuutta. Vastaukset käsiteltiin anonymyminä, joten vastaajien osaamista tai asennetta sosiaalitoimeen liittyvien veloitteiden toteuttamiseen ei voitu eikä ollut tarpeen yksilöidä, tulokset esitetään siis yleisinä johtopäätöksinä. Vastauksissa ilmi tulleet seikat toivottavasti auttavat tutkijoita sekä esihenkilöitä huomioimaan työssään vastaantulevat, erityisesti lapsiin liittyvät tilanteet laajemmin sekä pohtimaan oman työnsä merkitystä varsinkin lastensuojelullisia asioita ja siihen liittyviä tehtäviä silmällä pitäen. Tutkimuksesta saadut tulokset ovat suuntaa antavia. Tavoitteena on herättää keskustelua ja saada huomio kiinnittymään tutkimuksessa esille nousseisiin, kehitystä vaativiin kohteisiin.

Rikostorjunnan ja sosiaalitoimen yhteistyöllä voidaan edistää kokonaisvaltaista kestävästä kehitystä, jossa huomioidaan sekä yksilöiden hyvinvointi että ympäröivä yhteiskunta. Rikostorjunnalta saatu ajantasainen informaatio auttaa

sosiaaliviranomaista tarjoamaan tukea ja keskittämään olemassa olevia resursseja niille, jotka ovat taloudellisesti tai sosiaalisesti heikommassa asemassa, edistäen näin yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta jokaisen avuntarvitsijan elämässä.

8.1 Sosiaalitoimen ja Tullin rikostorjunnan roolit

Tutkimuksessa selvitettiin sosiaalitoimen ja Tullin rikostorjunnan välisiä rooleja toistensa työssä ja roolien tarkoitusta. Vastaajien yleinen mielipide oli se, että molemmilla viranomaisilla on rooli toistensa työssä ja roolit ovat merkitykselliset, ainoastaan yhden vastaajan mielestä roolit ovat hyvin vähäiset. Erityisesti vastauksissa korostui sosiaaliviranomaisten ja rikostorjunnan yhteydenpidon merkitys. Tullin rooli on olla aktiivinen yhteydenpidossa sosiaalitoimeen ja huolehtia asianmukaiset ilmoitukset matalalla kynnyksellä. Vastaavasti sosiaalitoimen rooli tulee esille alaikäisen epäillyn auttamisessa ja elämänsuunnan muuttamisessa, sillä nopealla tiedonvaihdolla nuoren ongelmiin päästään puuttumaan ripeämmin.

Vastauksia tarkasteltaessa voi tehdä johtopäätöksen, että vastaajien käsitys sosiaalitoimen ja rikostorjunnan välisistä rooleista näyttäisi liittyvän lähinnä alaikäisiin rikoksesta epäiltyihin. Alaikäisen rikoksentekijän ollessa kyseessä teoreettinen perusosaaminen ainakin lastensuojeluun liittyvien ilmoitusten tekemisen osalta näyttää valtaosalla vastaajista täyttyvän. Viranomaisen ilmoitusvelvollisuus lapsen tai nuoren puutteellisesta elämäntilanteen huomioimisesta esimerkiksi kotietsinnöillä tuotiin myös esille. Täysi-ikäisten asiakkaiden huomioimiseen tulee kiinnittää erityistä huomioita, sillä heidän osuuttaan vastauksissa ei tuotu esille juuri ollenkaan.

8.2 Lastensuojeluosaaminen ja ilmoitukset

Tutkimustulosten perusteella rikostorjunnan työntekijöiden lastensuojeluosaamisessa ja ilmoitusten tekemisen toteuttamisessa on eroja. Vastaajat toivat esille mielestään lastensuojelun tärkeimpiä rikostorjunnan työssä hallittavia osa-alueita, joita heidän mukaansa ovat lastensuojeluilmoituksen tekemisen osaaminen, ilmoituksen teon vaativan tilanteen tunnistaminen sekä tieto siitä, mihin tehty ilmoitus osoitetaan.

Tehtyjen lastensuojeluilmoitusten määrä osoittautui teoreettisesta osaamisesta huolimatta kuitenkin melko vähäiseksi. Lastensuojeluilmoituksia on tehty vähän tai ei lainkaan kuluneen kahden vuoden aikana ja ilmoituksia on vastausten perusteella jäänyt tekemättä. Siitäkin huolimatta, että yhden esihenkilön mielestä ilmoituksia ei jää tekemättä, voidaan päätellä, että lastensuojeluilmoitusten tekemisessä on puutteita. Ilmoitusten tekemättömyyteen näyttäisi olevan syynä koulutuksen puute sekä osasyynä myös se, ettei ilmoitusten teon tärkeyttä ole riittävästi tai ollenkaan painotettu ja esihenkilöt eivät ole tuoneet ilmoittamisen tärkeyttä esille.

Tullin rikostorjunnan työntekijöistä suurimmalle osalle huoli-ilmoitus on vieras tai jopa täysin vieras käsite. Vastausten perusteella käy selväksi, että huoli-ilmoituksia jää tekemättä. Kyselyvastausten perusteella huoli-ilmoituksia on tehty vähän, esimerkiksi 85 % tutkijoista ei ole tehnyt yhtään ilmoitusta viimeisen kahden vuoden aikana. Yhden esihenkilön ja yhden tutkijan mielestä huoli-ilmoituksia ei jää tekemättä. Vastaavasti kaksi esihenkilöä ja kaksi tutkijaa vastasivat, etteivät ole koskaan huoli-ilmoituksesta kuulleetkaan. Pohdittavaksi siis jää, onko yksikkökohtaisella osaamisella suuriakin eroja.

Huoli-ilmoituksen tekemättä jäämisen keskeiseksi syyksi nousi tietämättömyys ilmoittamisen perusteista. Koulutuksen puute esiintyi yhteisenä nimittäjänä näissä lastensuojeluilmoituksiin ja huoli-ilmoituksiin liittyvissä vastauksissa. Esille nousi tutkinnanjohtajien osaamisvastuu ja tahtotila tuoda sosiaalitoimeen liittyvät tehtävät esille, niiden osaamisen painottaminen sekä tutkijoiden kannustaminen.

8.3 Varhainen puuttuminen ja lapsen edun arviointi

Lapsen edun huomioimiselle on asetettu lakisääteisiä velvoitteita, joten lapsen etua ei voida viranomaistoiminnassa ohittaa (Aer 2012, 29). Lapsen tapauskohtaisen edun toteutuminen vaatii jokaisella kotietsintätehtävällä lapsen edun tunnistamisen osaamista, riskitekijöiden arvioimista ja puutteellisten seikkojen raportoimista lastensuojeluviranomaiselle. Tutkijat ovat tässä ensisijaisessa roolissa, koska he ovat paikan päällä asiakkaan kotona.

Tutkimuksessa selvitettiin tutkijoiden ja esihenkilötason kokemuksia lapsen edun arvioinnin ja varhaisen tuen toteutumisesta rikostorjunnan tehtävillä. Käsitteinä lapsen edun arviointi ja varhainen puuttuminen vaikuttivat olevan pääosin ymmärrettyjä. Lapsen edun arviointi toteutuu kyselyyn vastanneiden mielestä Tullin rikostorjunnassa suhteellisen hyvin. Toisaalta ilmeni, että on olemassa yksiköitä, joissa ei ole lapsen edun arvioinnista keskusteltu, toteutettu, mitenkään linjattu tai muutenkaan otettu huomioon. Vastausten perusteella tukea osaamiseen kaivataan erityisesti tutkinnanjohtajilta ja keskeiseen rooliin nousi tässäkin koulutuksen puute.

Varhainen puuttuminen lapsen etua ajatellen toteutuu vaihtelevasti. Toteutuminen on kiinni tutkijoiden motivaatiosta ja persoonallisuudesta sekä tutkinnanjohtajien asenteesta ja toimintatavoista sekä annetusta ohjeistuksesta. Lähtökohtaisesti tutkijoiden ammattitaitoon oletetaan sisältyvän lapsen edun tapauskohtaisen arvioinnin taito, vaikka kaksi vastaajaa pitääkin taitoa tarpeettomana osa-alueena. Vastausten perusteella olisi toivottavaa kouluttaa yksiköihin muutamia tutkijoita, jotka voisivat helpottaa lapsiin liittyvien asioiden hoitamista rikostorjuntayksiköissä.

8.4 Tullin rikostutkinnan ja sosiaalitoimen yhteistyön kehittäminen

Tutkimuksen yhtenä tarkoituksena oli löytää keinoja Tullin rikostorjunnan ja sosiaalitoimen yhteistyön kehittämiseksi. Vastaajilta pyydettiin kehittämisiä ja kyselyssä selvitettiin, onko tutkijoiden mielestä yhteistyötä yleensäkin tarpeen kehittää. Kaikki vastaajat olivat täysin yhtä mieltä yhteistyön kehittämisen tärkeydestä. Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta Tullin rikostorjunnan ja sosiaalitoimen yhteistyön olevan hyvin vähäistä.

Päällimmäiseksi kehittämiseksi nousi koulutus. Yksiköihin toivotaan vastavuoroista paikallistason koulutusta. Koulutuksen toivotaan olevan käytännönläheistä, paikallista opetusta, jossa sosiaalitoimen henkilöstö kouluttaa rikostorjunnan työntekijöitä ja päinvastoin. Konkreettiseksi toiveeksi nousi tutkijoiden ja sosiaaliviranomaisten tapaamiset, joissa voitaisiin keskustella yhteisistä toimintatavoista, vaihtaa yhteystietoja, tutustua toisiinsa ja verkostoitua. Tapaamisten toivotaan olevan säännöllisiä ja rentoja, sellaisia, joissa voidaan avoimesti keskustella voimassa olevista yhteisistä ilmiöistä. Näillä keinoilla

voidaan helpottaa ja nopeuttaa yhteydenottoja. Myös molempien toimijoiden toimintaperiaatteiden ja prosessien ymmärtäminen edesauttaa yhteistyön toteuttamista ja kehittämistä. Poliisin ankkuritiimin esittäytyminen koettiin toimivaksi tavaksi verkostoitumisen kannalta. Tutkimustulosten perusteella tutkijat voisivat hyötyä Tullissa työskentelevän sosiaalitoimen edustajan ammattitaidosta ja työpanoksesta.

Esihenkilöiden esimerkillinen toiminta nousi kehittämistoiveena vahvasti esille. Vastausten mukaan esihenkilöiden tulee kiinnostua sosiaalitoimeen liittyvien tehtävien suorittamisesta ja huolehtia myös omasta ajantasaisesta kouluttautumisesta. Esihenkilöiden suhtautuminen, ajattelutapa ja osaaminen heijastuvat vahvasti tutkijoiden päivittäiseen työhön ja siten yhteistyöhön sosiaalitoimen kanssa. Esihenkilöiltä toivottiin kannustavaa työtettä.

8.5 Koulutus

Esihenkilöiden ja tutkijoiden näkemys koulutuksen puutteesta ja koulutuksen akuutista tarpeesta nousi esille lähes jokaisessa tutkimusosiossa, siksi nostan koulutuksen vahvasti esille omana lukunaan. Vastauksissa tuotiin voimakkaasti esille se, että Tullin järjestämällä kursseilla ei ole tarjottu koulutusta sosiaalitoimen tehtäviin liittyen oikeastaan lainkaan. Lastensuojeluilmoituksiin tai huoli-ilmoituksiin liittyviä perusteita tai käytänteitä eikä lapsen edun arviointiin tai aikuisiin liittyvien huolenilmausten arviointiin liittyviä seikkoja ole opiskeltu Tullin koulutuksissa.

Lähtökohtaisesti kaikki kyselyyn ja haastatteluun vastanneet tutkijat ja esihenkilöt kertoivat koulutuksen järjestämisen ja tarjoamisen niin paikallistasolla kuin Tullin järjestämällä kursseilla olevan ensisijainen kehittämisen kohde. Osaamisen avulla voidaan kehittää yksikkötasolla myös sosiaalitoimen ja rikostorjunnan yhteistyötä. Vastauksissa todettiin yksimielisesti, ettei Tullissa ole annettu sosiaalitoimeen liittyviin tehtäviin koulutusta lainkaan tai sitä on annettu liian vähän. Koulutusta toivottiin järjestävän paikallisesti tutkiviin yksiköihin ja Tullin järjestämille kursseille, erityisesti tutkinnanjohtajakoulutukseen. Lastensuojelullisten ongelmien poistamiseksi koulutus on yksi keskeisimmistä keinoista. On tärkeää, että koulutusta järjestetään myös toisen viranomaisen toimintavoista ja käytännöistä. (Humppi & Ellonen 2010, 82.)

Lastensuojeluun liittyviin seikkoihin, lapsen tapauskohtaisen edun arviointiin ja varhaiseen puuttumiseen liittyviin toimenpiteisiin toivottiin myös koulutusta. Koulutuksen avulla voidaan korjata myös käsitteiden merkityksen oikein ymmärtämisen puute. Koulutustarve on ilmoitusten tekemiseen perusasioista lähtien, vaikka lastensuojeluilmoituksen teko pääpiirteittäin onkin hallinnassa. Perusteellisen koulutuksen tarve ilmeni varsinkin huoli-ilmoituksen tekemisessä. Lastensuojelulain perusteiden hallinta ja lastensuojeluosaaminen auttavat työskentelemään erilaisissa vastaantulevissa tehtävissä oikein ja niiden osaaminen antaa tukea yleensäkin lapsen suojeluun liittyvissä työtehtävissä. Vastaajien mukaan Tullin koulutuksen järjestämässä opetuksessa ja rikostorjuntayksiköissä ei ole huomioitu erityisosaamisen tarvetta alaikäisten kanssa työskentelyssä. Tutkimustulosten perusteella koulutuksen ja ammatillisen osaamisen kehittämisen tarve on ilmeinen liittyen alaikäisten esitutkintoihin, kuulusteluihin ja yleensä lasten kanssa toimimiseen työtehtävillä.

9 POHDINTA

9.1 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyön tekemisen aloitin luonnollisesti aiheen valinnalla ja jatkoin pohdimalla ja pohtimalla siihen sopivia tutkimuskysymyksiä. Opinnäytetyön aihe on mielestäni ajankohtainen, sillä lasten ja nuorten huono olo ja alaikäisten rikollisuus on kasvava ilmiö nykyisessä Suomessa. Opinnäytetyöni tarkoitus on tuoda esille Tullin rikostorjunnassa työskentelevien tämänhetkinen ammattitaito ja koulutuksen tarve liittyen sosiaalitoimen tehtäviin sekä löytää ideoita sosiaalitoimen ja rikostorjunnan yhteistyön kehittämiseksi.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa toin esille keskeisimpiä teemoja Tullin ja Tullin rikostorjunnan toimenkuvasta, sosiaalitoimeen liittyvistä velvollisuuksista ja periaatteista. Peilasin näitä esille tulleita seikkoja lyhyesti poliisin toimintatapoihin sekä poliisin ja sosiaalitoimen yhteistyöhön. Tutkimuksen toteutin haastattelemalla ja kyselytutkimuksella. Kaksi erilaista tutkimusmenetelmää osoittautui melko työlääksi ja huomasin jälleen kokemattomuuteni tällaisen tutkimuksen tekemisessä. Haastattelut toteutin pääosin sähköpostitse, kahta kasvotusten tehtyä haastattelua lukuun ottamatta. Kyselytutkimus oli helpommin

toteutettavissa ja saadut vastaukset analysoitavissa kuin haastattelumenetelmässä. Tavoitteenani oli materiaalin analysoinnin jälkeen tuoda vastauksista nousseet pääkohdat esille mahdollisimman selkeästi, siten että tulokset olisivat helposti hyödynnettävissä rikostorjunnan ja sosiaalitoimen yhteistyön kehittämistyössä.

En ole aiemmin tehnyt tutkimusta, joten projektin aloittaminen tuntui hankalalta ja vieraalta. Teoria-aineistoa oli osin vaikea löytää, sillä aiempia tutkimuksia tästä samasta aiheesta ei tietääkseni Tullin näkökulmasta ole tehty. Sosiaalitoimeen, esimerkiksi lapsen edun arviointiin ja varhaiseen tukeen liittyvää materiaalia ja kirjallisuutta löytyi mukavasti. Oman osuutensa aineistosta muodostivat lait sekä poliisiammattikorkeakoulun kirjallisuus. Näistä materiaaleista sain riittävästi aineistoa teoriapohjaa varten sekä lähteitä opinnäytetyöhöni.

Haastattelukysymysten ja sähköisen kyselyn tekeminen oli mielenkiintoista, mutta haastavaa. Jälkeenpäin pohdin kysymysten määrää ja niiden laajuutta, jotakin olisi varmasti voinut jättää pois. Mietittäväksi jäi, olisiko esimerkiksi eritavalla laadittu kysymyspatteri lisännyt vastaajien määrää. Opinnäytetyötä tehdessäni opin paljon viranomaisyhteistyön ja moniosaamisen merkityksestä rikostorjunnan työssä varsinkin lastensuojelullisia seikkoja ajatellen. Oman tekemisen reflektointi ja jatkuva oppiminen vahvistivat merkitystään opinnäytetyötä tehdessä, mutta antoi myös uusia näkökulmia leipätyöhöni rikostorjunnassa.

9.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyön kirjoittamisen aloitusvaiheessa on laadittu opinnäytetyösopimus toimeksiantajan, koulun ja opiskelijan kesken. Opinnäytetyöprosessissa opiskelijan tulee noudattaa tieteellisen tutkimuksen eettisiä periaatteita sekä olla tietoinen tieteellisen käytännön vastuista (Arene ry s.a., 5). Tutkimuspainotteisen opinnäytetyön perusajatuksia ovat tutkimuksessa esille nousseen tiedon hyödyllisyys ja toimivuus. Työntekijöiden oma panos työnsä kehittämässä on tärkeä, koska ilman heidän osallistumistaan lopputulos saattaa jäädä epäluotettavaksi. (Salonen ym. 2017, 38–39.)

Tutkimuksen tuloksia ei valitettavasti voitu verrata aiempiin tutkimuksiin luotettavuuden mittaamiseksi. Koska Tullin osalta vastaavia tutkimuksia ei liene olemassa, luo nyt tehdyt kyselyt ja haastattelut tälle aiheelle jonkinlaisen pohjan. Haastateltavat on satunnaisesti valittu esihenkilöportaan joukosta samoin kuin sähköisen Webropol-kyselyn vastaajat tutkijoiden joukosta. Satunnaisesti valitut vastaajat tuovat mielestäni osaltaan luotettavuutta tutkimukselle. Vastajien anonymiteetin säilymisen takia tutkimuksen tuloksia ei voida kohdistaa mihinkään tiettyyn rikostorjuntayksikköön, vaikka yksiköiden välillä voi olla eroja osaamisessa, toimintakulttuurissa tai kehittämistarpeissa. Saatuja tuloksia voidaan kuitenkin hyödyntää yleisesti Tullin rikostorjuntayksiköissä työ- ja toimintatapojen kehittämisessä sekä Tullin koulutuksessa.

Haastatteluun ja kyselyyn vastanneiden määrä olisi voinut olla korkeampi, mutta mielestäni tällä vastausmäärällä voidaan saada kohtuullisen luotettava tulos. Tutkimuksen luotettavuutta olisi voitu kasvattaa lähettämällä kysely kaikille Tullin rikostutkijoille ja haastattelupyynnöksi kaikille esihenkilöille ilman ennakkotiedustelun tekemistä. Tällöin olisi ollut todennäköisempää, että vastajien määrä olisi ollut korkeampi ja tutkimustuloksesta oli tullut luotettavampi.

9.3 Jatkotutkimusidea

Opinnäytetyötä kirjoittaessani ja siihen liittyvää materiaalia kasatessani mieleeni juolahti useita jatkokehittämisideoita Tullin rikostorjunnan työhön liittyen. Koulutuksen kehittäminen ja uudistaminen on tärkeä ja olennainen seikka tutkijoiden ammattitaidon kehittämistä ajatellen. Päällimmäiseksi kehittämisideaksi nousi kuitenkin tutkijoiden työn helpottamiseen liittyvät seikat.

Varsin kiinnostava ja tarpeellinenkin jatkokehittämisidea voisi olla yksinkertainen, Tullin rikostorjunnan työntekijöille osoitettu niin sanottu kenttäohje. Ohje voisi olla Tullin rikostorjunnan käyttöön soveltuva kompakti, käytännön kenttäopas päivittäistyön tueksi. Opas voisi sisältää toimintatapoja erilaisissa akuuteissa sosiaalitoimen toimia vaativissa tilanteissa sekä selkeät ohjeet toimintavoista eri tehtävillä, yksinkertaisesti, miten ja minne havainnot ja tieto välitetään ja mitkä seikat tulee ottaa huomioon huolta arvioidessa.

Opas voisi sisältää ainakin sosiaalipäivystysten yhteystiedot ja lyhyehkön ohjeistuksen lapsen edun arvioinnista. Opas voisi olla kaikille jaettava, yksikertainen tuotos, mikä on helppo laittaa taskuun kentälle lähtiessä. Opasta voisi kenties hyödyntää myös rajatoimipaikolla, sillä suuren matkustajavirran joukossa on usein aikuisten lisäksi myös alaikäisiä matkustajia, joilla ilmenee erilaisia ongelmia päihtymykseen, maahantuloon tai maahantuotaviin laittomiin tuotteisiin liittyen. Toisaalta Suomen rajanylityspaikat ja niissä työskentely sosiaalitoimi huomioon ottaen, onkin aivan oma erityinen ongelmakohtansa ja kokonaisuutensa.

LÄHTEET

Aer, J. 2012. Lastensuojeluoikeus: lapsi ja perhekohtaisen lastensuojelun oikeudelliset perusteet. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Aluehallintovirasto. 2023. Lastenoikeuksien toteuttaminen vaatii hyvinvointityön siilojen purkamista. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.sttinfo.fi/tiedote/70060170/lasten-oikeuksien-toteuttaminen-vaatii-hyvinvointityon-siilojen-purkamista?publisherId=69818103&lang=fi> [viitattu 1.1.2024].

Ankkuri. s.a. Ankkuritoiminnan käsikirja. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://ankkuritoiminta.fi/kasikirja> [viitattu 8.12.2023].

Arene ry. s.a. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382> [viitattu 5.11.2023].

Child rights international network. s.a. Minimum ages of criminal responsibility in Europe. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://archive.crin.org/en/home/ages/europe.html> [viitattu 8.1.2024].

Esitutkintalaki 22.7.2011/805.

Heino, P., Randell, M. & Virolainen, S. 2005. Sosiaalitaito. Sosiaalityötä poliisilaitoksella – paikallisista innovaatioista valtakunnalliseksi käytännöksi. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://sosiaalitaito.fi/wp-content/uploads/2021/02/sosiaalityota_poliisilaitoksella-2004.pdf [viitattu 10.11.2023].

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. 19. painos. Helsinki: Tammi.

Humppi, S-M. & Ellonen, N. 2010. Lapsiin kohdistuva väkivalta ja hyväksikäyttö. Tapausten tunnistaminen, rikosprosessi ja viranomaisten yhteistyö. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 40/2010. Tampere: Tampereen yliopistopaino – Juvenes Print Oy. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/86714/Tutkimuksia%2040_web_valmis.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 16.12.2023].

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kaunisto, J., Hyyti, J., Koskelainen, M. & Nieminen, A. 2021. Poliisityön psykologia. Vaasa: Grano Oy.

Laki rikostorjunnasta Tullissa 22.5.2015/623.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Lapsen oikeuksien komitea. 2011. 57. istunto, 30.5.-17.6.2011. Sopimusvaltioiden yleissopimuksen 44 artiklan mukaisesti antamien raporttien käsittely. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://um.fi/documents/35732/0/P%C3%A4%C3%A4telm%C3%A4tsuomeksi.pdf/783448d4-6e3f-d7c2-36ee-4b89978a795e?t=1553604441852> [viitattu 15.11.2023].

Poliisi. 2024. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://poliisi.fi/nuori-rikoksen-tekija> [viitattu 9.2.2024].

Räty, T. 2023. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. 5. uudistettu painos. Keuruu: Edita Publishing Oy.

Saastamoinen, K. 2016. Lapsen suojelu. Viranomaisten ja muiden toimijoiden välisenä yhteistyönä. Käsikirja arjen toimintaan. Keuruu: Edita Publishing Oy.

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. Turun ammattikorkeakoulu. Tampere: Suomen yliopistopaino.

Salonen K., Eloranta, S., Hautala, T. & Kinos, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 108. Turun ammattikorkeakoulu. Tampere: Suomen yliopistopaino.

Silvennoinen, E. 2020. Lapsen oikeudet ja lapsiasianomistajan rooli esitutkinassa. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Väitöskirja. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-3617-2> [viitattu 10.11.2023].

Sisäasiainministeriö. 2022. Ankkuritoiminnan käsikirja. Sisäinen turvallisuus – Sisäministeriön julkaisuja 2022:40. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164528/SM_2022_40.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 15.11.2023].

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2023. Sosiaalipäivystys. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://stm.fi/sosiaalipaivystys> [viitattu 15.11.2023].

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2006. Sosiaalihuolto Suomessa. Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70027/Es200611.pdf?sequence=1> [viitattu 16.1.2024].

Taskinen S. 2012. Lastensuojelulain soveltaminen. 1–2. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Tehy. 2021. Tehyläisten oma lehti. Verkko-lehti. Saatavissa: <https://www.tehylehti.fi/fi/tyoelama/ammattilaisen-ilmoitettava-apua-tarvitsevasta-vanhuksesta-sosiaalitoimelle> [viitattu 10.11.2023].

THL. 2023. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lastensuojelun käsikirja. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojeluilmoitus> [viitattu 25.12.2023].

Tulli. 2023. Tulli suojaa yhteiskuntaa. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://tulli.fi/tietoa-tullista/tullin-toiminta/tehtavat/yhteiskunnan-suojaaja> [viitattu 12.11.2023].

Tulli. 2024. Tullilainsäädäntö. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://tulli.fi/tietoa-tullista/tullin-toiminta/tullilainsaadanto> [viitattu 9.1.2024].

Tullin valvonnan vuosijulkaisu. 2022. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://tulli.fi/documents/2912305/3775682/Tullin%20valvonnan%20vuosijulkaisu%202022/e79e3c07-60c7-5847-4a65-1adb78be1468/Tullin%20valvonnan%20vuosijulkaisu%202022.pdf?version=1.1&t=1682409461616> [viitattu 29.12.2023].

Vilka, H. 2021. Tutki ja kehitä. 5. päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

KUVALUETTELO

Kuva 1. Tullin organisaatiokaavio (Tulli 2023).

Kuva 2. Tullin rikostilanne ja huumausainerikokset 2018–2022 (Tullin valvonnan vuosijulkaisu 2022).

Kuva 3. Tutkijoiden työskentelyaika Tullin rikostorjunnassa.

Kuva 4. Tutkijoiden näkemys lapsen edun toteutumisesta Tullin rikostorjunnan tehtävillä.

Kuva 5. Tutkijoiden tekemien lastensuojeluilmoitusten määrä viimeisen kahden vuoden aikana.

Kuva 6. Tutkijoiden näkemys lastensuojeluilmoitusten tekemiseen johtaneista syistä.

Kuva 7. Lastensuojeluilmoitusten tekeminen.

Kuva 8. Tutkijoiden toimesta tehtyjen huoli-ilmoitusten määrä viimeisen kahden vuoden aikana.

Kuva 9. Tutkijoiden näkemys huoli-ilmoituksen tekemiseen johtaneista syistä.

Kuva 10. Huoli-ilmoitusten tekeminen.

Kuva 11. Tutkijoiden näkemys lastensuojeluilmoitusten ja huoli-ilmoitusten tekemättä jättämisen syistä.

Kuva 12. Tutkijoiden näkemys lastensuojeluilmoituksen ja huoli-ilmoituksen käytänteiden selkeydestä ja tuntemisesta heidän työssään.

Kuva 13. Tutkijoiden näkemys Tullilta saadun koulutuksen riittävydestä.

Kuva 14. Tutkijoiden näkemys lisäkoulutuksen tarpeesta.

Kuva 15. Tutkijoiden näkemys sosiaalitoimen edustajan tarpeellisuudesta Tullissa.

Kuva 16. Tutkijoiden näkemys Tullin rikostorjunnan ja sosiaalitoimen yhteistyön kehittämistarpeesta.

Haastattelukysymykset rikostorjunnan esihenkilöille

1. Mikä on mielestäsi sosiaalitoimen rooli Tullin rikostorjunnassa ja rikostorjunnan rooli sosiaalitoimessa?
2. Mitä tarkoittaa varhainen puuttuminen ja lapsen edun arviointi Tullin rikostorjunnan tehtävissä ja miten sitä on yksikössänne toteutettu?
3. Pitäisikö Tullin tutkijoiden hallita lapsen edun tapauskohtainen arviointi?
4. Mitä Tullin rikostutkijoiden pitäisi tietää ja osata lastensuojelusta?
5. Jääkö yksikkönne tutkijoilta tekemättä lastensuojeluilmoituksia ja huoli-ilmoituksia? Jos, niin miksi?
6. Onko yksikkönne tutkijoiden osaaminen riittävää liittyen lapsen edun arvioimiseksi ja aikuisikäisten huolen arvioimiseksi vai onko mielestäsi lisäkoulutukselle tarvetta?
7. Toteutuuko mielestäsi yksikössänne se, että alle 18-vuotiaisiin liittyviä rikoksia tutkivat pääasiassa alaikäisten tekemiin rikoksiin perehtyneet tutkijat? Jos, niin miten?
8. Miten kehittäisit Tullin rikostorjunnan ja sosiaalitoimen yhteistyötä?

Haastattelukysymykset Tullin koulutukselle

1. Millaista koulutusta Tullin rikostorjuntayksiköiden tutkijoille on tarjolla?
2. Miten tutkijoiden koulutuksessa on huomioitu sosiaalitoimeen liittyvät tehtävät?
3. Onko tutkijoille tarjolla koulutusta lapsen edun arvioinnin osalta ja aikuisväestöön liittyvien huolenilmausten arvioimiseksi? Millainen ja kuinka laaja koulutus on?
4. Opiskellaanko tutkijoiden koulutuksessa esim. lastensuojeluilmoituksen ja huoli-ilmoituksen tekemisen perusteet ja niihin liittyvät toimenpiteet?
5. Onko tutkijoille annettu koulutus mielestäsi riittävä liittyen lapsen edun tapauskohtaiseen arvioinnin, aikuisen huolen arvioinnin ja sosiaalitoimen kanssa tehdyn yhteistyön osalta?
6. Huomioidaanko tutkijakoulutuksessa alaikäisten tekemiin tai alaikäisiin liittyviin rikoksiin liittyvä erityisosaamisen tarve? Jos, niin miten?
7. Miten kehittäisit tutkijoiden koulutusta sosiaalitoimeen liittyvien taitojen ja tietojen osalta?

Webropol-kysymykset rikostutkijoille

1. Kuinka pitkään olet työskennellyt Tullin rikostorjunnassa tutkijana?
  - a. 0–5 vuotta
  - b. 6–10 vuotta
  - c. 11–15 vuotta
  - d. Yli 16 vuotta

2. Mitä mielestäsi tarkoittaa lapsen edun arviointi Tullin rikostorjuntatehtävissä?

3. Toteutuuko lapsen edun arviointi Tullin rikostorjunnan tehtävillä?
  - a. Kyllä
  - b. Ei
  - c. En osaa sanoa

4. Varhaisen tuen ja puuttumisen keskipisteenä on lapsen etu. Mitä mielestäsi tarkoittaa varhainen puuttuminen Tullin rikostorjunnan tehtävillä?

5. Miten Tullin rikostorjunnan tehtävillä toteutetaan tai voidaan toteuttaa varhaista puuttumista lapsen etua ajatellen?

6. Kuinka monta lastensuojeluilmoitusta olet työtehtävissäsi tehnyt viimeisen kahden vuoden aikana?
  - a. 1–2
  - b. 3–5
  - c. 6–10
  - d. Yli 10
  - e. En yhtään

7. Jos olet tehnyt lastensuojeluilmoituksia, niin millaisiin tapauksiin tai seikkoihin liittyen olet tehnyt niitä? Valitse yksi tai useampi vaihtoehto.
  - a. Alaikäinen rikoksesta epäilty
  - b. Rikoksesta epäillyn alaikäinen lapsi
  - c. Rikoksesta epäilty alaikäinen "bonuslapsi"
  - d. Alaikäisen huolestuttavat kasvuolosuhteet tai käyttäytyminen
  - e. Jokin muu syy, mikä

8. Jääkö Tullin tutkijoilta tekemättä lastensuojeluilmoituksia?
- Kyllä
  - Ei
  - En osaa sanoa
9. Kuinka monta aikuiseen tai iäkkääseen henkilöön liittyvää huoli-ilmoitusta olet työtehtävissäsi tehnyt viimeisen kahden vuoden aikana?
- 1–2
  - 3–5
  - 6–10
  - Yli 10
10. Jos olet tehnyt huoli-ilmoituksia, niin millaisiin tapauksiin tai seikkoihin liittyen olet tehnyt niitä? Valitse yksi tai useampi vaihtoehto.
- Puute elinolosuhteissa ja pärjäämisessä
  - Huoli henkilön turvallisuudesta
  - Huoli henkilön huolenpidosta
  - Vakava päihdeongelma
  - Jokin muu syy, mikä
11. Jääkö Tullin tutkijoilta tekemättä huoli-ilmoituksia?
- Kyllä
  - Ei
  - En osaa sanoa
12. Jos tutkijoilta jää tekemättä lastensuojeluilmoituksia ja huoli-ilmoituksia, niin miksi mielestäsi niitä jää tekemättä? Valitse yksi tai useampi vaihtoehto.
- Ilmoituksen teko vie liikaa aikaa
  - Ilmoituksen teko on liian hankalaa ja monimutkaista
  - En tiedä millaisissa tilanteissa ilmoitus pitää tehdä
  - En tiedä minne ja kenelle ilmoitus pitää tehdä
  - Jokin muu syy, mikä
13. Onko lastensuojeluilmoituksen ja huoli-ilmoituksen tekemiseen liittyvät käytänteet sinulle tuttuja ja selkeitä?
- Kyllä
  - Ei
  - En osaa sanoa

14. Oletko saanut Tullilta koulutusta (Tullin järjestämät kurssit) lapsen edun arviointiin ja varhaiseen puuttumiseen liittyviin seikkoihin sekä esimerkiksi lastensuojeluilmoitusten ja huoli-ilmoitusten tekemiseen?
- Riittävästi
  - Jonkin verran
  - Liian vähän
  - En lainkaan
15. Tarvitsetko lisäkoulutusta lapsen edun arviointiin, varhaiseen puuttumisen tai sosiaalitoimeen tehtäviin ilmoituksiin liittyen?
- Kyllä
  - Jonkin verran
  - En
  - En osaa sanoa
16. Jos katsot tarvitsevasi lisäkoulutusta, niin mitä ja millaista koulutusta haluaisit saada?
17. Mitä Tullin tutkijoiden pitäisi tietää ja oppia lastensuojelusta?
18. Joillakin poliisilaitoksilla työskentelee sosiaalitoimen edustaja, jolta saa nopeasti vastauksia ja tukea mm. lastensuojelullisiin toimenpiteisiin liittyen. Helpottaisiko ja sujuvoittaisiko tutkijan työtä, jos Tullissa rikostorjunnan tukena työskentelisi sosiaalitoimen edustaja?
- Kyllä
  - Ei
  - En osaa sanoa
19. Onko Tullin rikostorjunnan ja sosiaalitoimen yhteistyötä tarpeen kehittää?
- Kyllä
  - Ei
  - En osaa sanoa
20. Jos vastasit edeltävään kysymykseen myöntävästi, niin miten kehittäisit Tullin rikostorjunnan ja sosiaalitoimen välistä yhteistyötä?